

„Za väčšinou argumentov proti slobodnému trhu sa skrýva nedôvera voči slobode samotnej.“

Milton Friedman

Obsah

Futbal očami ekonóma
str. 2

Veľa brať, málo dať
str. 2

Kto je tu v skutočnosti závislý od fajčenia?
str. 5

Zvýšením platov zatiaľ príliš nepresvedčil
str. 6

Hromadná pripomienka k návrhu zákona o úhradách za služby RTVS
str. 7

Antisociálne správanie sa zamestnávateľov
str. 9

Slobodné trhy sú nevyhnutné, no nie dostačujúce
str. 9

Evolúcia ekonomiky alebo prečo sa socialisti mýlia
str. 10

Reforma reforiem v školstve
str. 12

Ako (ne)funguje tallinská MHD zadarmo?
str. 13

Prečo sú dôležité ceny
str. 13

Editorial

Richard Ďurana

Od posledného čísla Market Finesse sa toho u nás udialo neúrekom. A máme viacero dobrých správ.

Prvou je, že sme spoznali víťazky súťaže o dve plné **INESS štipendiá** na medzinárodný magisterský program oxfordského typu **Philosophy, Politics and Economics** na pražskú vysokú školu CEVRO Institut. Celková hodnota štipendií je 9000 eur a na tomto mieste chcem poďakovať partnerovi súťaže Nadácii Tatra banky. Na súťaži nás potešili a zároveň prekvapili dve skutočnosti: kvalita uchádzačov a geografická distribúcia: hlásili sa študenti z univerzít v Žiline, Trnave, Nitre, a z viacerých vysokých škôl v Bratislave a Košiciach. Víťazkami sú Bc. Katarína Kyjaková z Ekonomickej univerzity v Bratislave a Bc. Marianna Sádecká z Univerzity sv. Cyrila a Metoda v Trnave. Víťazkám gratulujeme a prajeme veľké intelektuálne dobrodružstvo!

Druhou je, že sme spustili internetový portál **Top20.sk**. Ako už názov napovedá, Slovensko má na to, aby v jednoduchosti podnikania patrilo medzi 20 podnikateľsky najprívetivejších krajín na svete. Akurát treba preto niečo urobiť, a práve to niečo je obsahom nášho portálu. Stránka je akýmsi zásobníkom reformných opatrení, z ktorých každé jedno o niečo zjednoduší podnikanie na Slovensku. Veríme, že pre politikov sa stane užitočným nástrojom a zdrojom inšpirácie pri naplňaní svojich predvolebných sľubov, pretože na konci dňa lepšie podnikateľské prostredie znamená vyššiu prosperitu pre všetkých občanov Slovenska.

Minulý týždeň sme zverejnili ďalšie **INESS na tému (INT)** s názvom **Dokáže crowdfunding nahradiť štát?** Crowdfunding je novodobý fenomén, pomocou ktorého sa dav skladá nielen na podporu cestovateľských plánov známych či menej známych dobrodruhov či umelecké diela hudobných kapiel. Pomocou crowdfundingu sa ľudia môžu poskladať aj na verejné služby. Nemusia sa tak so svojimi problémami spoliehať na politikov alebo úradníkov,

kde sa často veci „nedajú“, alebo na ne „nie sú peniaze“, alebo hľadanie riešenia trvá nekonečne dlho.

Pred mesiacom sme iniciovali **hromadnú pripomienku k návrhu zákona o úhradách za služby RTVS**. Preložené do ľudskej reči: ku koncesionárskym poplatkom. V nej sme navrhovali zrušiť povinnosť zamestnávateľov platiť koncesionárske poplatky. Dôvodov na to máme viacero, prečítať si ich (spolu s výsledkom rozporového konania) môžete na strane 7. Pri článku nájdete aj niekoľko infografík, ktoré ilustrujú nezmyselnosť súčasného stavu.

V čísle ako vždy nájdete zaujímavé články na rôzne témy, vrátane futbalu, špeciálnu pozornosť by som však chcel upriamiť na text s názvom **Evolúcia ekonomiky alebo prečo sa socialisti mýlia**, ktorý nájdete na strane 10.

Na dovolenkovú pláž patria aj slúchadlá, a do nich patrí náš najnovší **audio podcast** s Dr. Patrickom Michaelsonom o globálnom otepľovaní. Viete si predstaviť lepšiu tému na leto? V iTunes hľadajte INESS Podcast a Androidisti viďte link na stiahnutie na predposlednej strane tohto čísla.

No a na samý koniec ešte jedna veľká správa: na siedmy ročník **Seminára rakúskej ekonomie**, ktorý sa uskutoční od 13. do 16. októbra, sa nám podarilo získať jedného z vedúcich svetových predstaviteľov tohto myšlienkového smeru profesora **Guida Hülsmana**. Študenti VŠ poznačte si dátum a sledujte naše stránky, prihlasovanie spustíme začiatkom školského roka.

Prajem vám príjemné dovolenkové čítanie a počúvanie,

Richard Ďurana

Futbal očami ekonóma: Prečo je racionálne simulovať

Róbert Chovanculiak

Futbalisti sú často označovaní za padavky a slabochov, ktorí len filmujú a nedokážu ustáť žiadny fyzický súboj. Čo fyzický súboj, ani len najmenší dotyk! Pri hľadaní príčin sa následne často odkazuje na zženštilosť futbalistov, či ich nízky prah bolesti.

Toto je však vysvetlenie, ktoré by nemalo uspokojiť žiadneho ekonóma. Ekonómovia pristupujú k ľuďom bez predsudkov. Neberú vysvetlenie, že niekto sa správa systematicky inak preto, že je „iný“. Keď vidí ekonóm veľké autá v USA a malé v Európe, neuspokojí sa s vysvetlením odkazujúcim na rozdiely v kultúre, životnom štýle, či nebodaj veľkosti niečoho iného. Skôr zameria pozornosť na rozdiel v obmedzeniach, ktorým musia jednotlivci pri rozhodovaní čeliť – v tomto prípade v rozdielnej cene benzínu. Obdobne ani v prípade futbalistov by sa ekonóm nemal uspokojiť s nejakým ad hoc vysvetlením odkazujúcim na nedostatočnú mužnosť, prah bolesti či charakter futbalistov.

A ako by teda malo vyzeráť vysvetlenie lahodiace ušiam ekonóma? V srdci ekonómie ležia jednoduché tvrdenia o vzorcoch správania sa ľudí. Na jednej strane ak sa niečo stane relatívne lacnejšie, chceme toho viac a naopak, keď sa niečo stane relatívne drahšie, naša ochota kupovať klesá (klesajúci dopyt). Na druhej strane, keď sa stane niečo relatívne viac výnosné, robíme toho viac a keď výnos z niečoho poklesne, klesá aj naša ochota vykonávať túto činnosť (rastúca ponuka).

Najväčšie nedorozumenie medzi laickou verejnosťou a ekonómami je, že tí prví si myslia, že keď ekonómovia hovoria o relatívnej cene, alebo výnosoch a nákladoch, hovoria výhradne o monetárnych stimuloch, peniazoch. Nie je tomu tak. Ekonómovia hovoria o hocičom čo konkrétne – vy – považujete za výnosy a náklady. Výnosmi manželstva pre ženu môže byť nový šperk a pocit bezpečia a istoty, pričom nákladmi je vydržať tie týždne s jej mužom počas majstrovstiev vo futbale. Týmto sa znova dostávame k futbalu. Kde sa pokúsime vysvetliť patologický sklon futbalistov k filmovaniu na základe špecifických podnetov a obmedzení, ktorým čelia pri hraní futbalu.

Futbal je oproti iným kolektívnym športom charakteristický tým, že v ňom padá relatívne málo gólov, oproti iným kolektívnym športom. To znamená, že jeden gól má v zápase veľkú váhu. Určite vyššiu ako v ostatných športoch. Druhou dôležitou charakteristikou futbalu je spôsob realizácie pokutového kopu, t.j. trestu za faul v pokutovom území. Nastavenie parametrov ako vzdialenosť pokutového kopu od bránky, veľkosť bránky a veľkosť lopty tvoria situáciu, kedy je pravdepodobnosť úspešnosti pokutového kopu pomerne vysoká a to až 75-80%.

Tieto dve charakteristiky spolu vytvárajú takú štruktúru podnetov, ktoré racionálneho futbalistu pobádajú filmovať pred bránou pri akomkoľvek najmenšom dotyku s protivráčom. Ak totižto v tomto filmovaní uspeje, má pomerne vysokú pravdepodobnosť, že sa jemu alebo jeho spoluhráčovi podarí dať gól a navyše, že tento gól pravdepodobne rozhodne zápas.

Druhou stranou rovnice podnetov, ktorým čelia futbalisti, sú náklady filmovania. Tieto sú ovplyvnené najmä nemožnosťou rozhodcov využívať videozáznamy pri vyhodnocovaní faulu. Keďže tieto technológie vo futbale využívané nie sú, klesajú potenciálne náklady možného odhalenia klamstva futbalistov. Futbalisti tak často padajú aj bez akéhokoľvek dotyku zo strany protivráča.

Plus samotné potenciálne náklady filmovania (žltá karta a strata lopty) sú relatívne nízke aj keď rozhodca odhalí podvodníka. V takomto prípade totižto protistrana nedostane možnosť kopáť pokutový kop.

Otázkou ostáva – musia futbalisti padať a filmovať aj mimo pokutového územia? A odpoveď je áno, musia. Aj za predpokladu, že väčšina faulov je mimo jedenástky a rozhodca neopisuje každý nafilmovaný faul, ktorý si herec-futbalista „vyžiadala“, vytvára táto situácia niečo ako budúci záväzok. Aj rozhodca je iba človek, ktorý sa musí navyše rozhodovať v priebehu sekundy (a to bez možnosti využiť moderné technológie) a podlieha pri tom emóciám a tlaku. V prípade, že neopisuje niekoľko kontroverzných situácií v neprospech jedného tímu, vytvára to uňho pocit záväzku, že niektorú ďalšiu – aj keď možno taktiež kontroverznejšiu situáciu – im už odpíše. Žiadny rozhodca predsa nechce vyzeráť, že systematicky nadržiava jednému tímu. A práve tá ďalšia kontroverzná situácia môže byť pokutový kop. Hráči tak svojím simulovaním vytvárajú kapitálové investície v očakávaní budúcich výnosov – a tie sú, ako sme ukázali, relatívne vysoké oproti iným športom.

Všetky tieto vyššie popísané faktory vytvárajú tlak na zdokonaľovanie hereckých schopností futbalistov. Ak tak chcel niekto znížiť počet simulantov a spraviť z futbalistov „tvrdších chlapov“, pomohlo by napr. zaviesť kamerový systém a prísnejšie trestať filmovanie. Taktiež po pomohlo zväčšenie vzdialenosti pokutového kopu od bránky, čo dá väčšiu šancu brankárom a zníži tak očakávaný výnos z filmovania. Alebo zmeniť parametre vo futbale tak, aby v ňom padalo viac gólov (menšie ihrisko).

Najdôležitejším záverom však je, že futbal ako šport neselektuje zoženštených športovcov, ktorí majú nízky prah bolesti, či patologický sklon ku klamaniu. Futbalisti sú úplne rovnakí ako ostatní profesionálni športovci; jediný rozdiel je v prostredí a obmedzeniach, za ktorých sa rozhodujú a ktorým musia pri snahe o víťazstvo čeliť. Je to samotný futbal a jeho pravidlá, ktorý spája niekoľko špecifických obmedzení a vytvára prostredie, kde sú očakávané výnosy z filmovania relatívne vysoké a naopak náklady nízke.

tyždeň, 19.06.2016

Veľa brat', málo dať

Radovan Ďurana

Vláda sa správa ako zlý hospodár. Nesnaží sa šetriť a deficit znižuje pomocou zvyšovania daní.

Životné minimum sa nezvyšovalo od roku 2013. Dávky v hmotnej núdzi, prídavky na deti, či rodičovský príspevok sa nezvyšovali

dva roky. Klesá počet detí, a tým aj poberaateľov dávok. Počet ľudí na najnižšej úrovni sociálnej siete klesol o tretinu, čo tiež znižuje výdavky na sociálne dávky. Dôchodky sa vlní valorizovali mesačne o cenu jedného štvrtkilového masla.

Výdavky na úroky zo štátneho dlhu boli nižšie o 130 miliónov eur aj vďaka vonkajšiemu vplyvu – tlačeniu peňazí Európskou centrálnou bankou. Ceny energií klesajú, Európu aj Slovensko straší cenová deflácia.

Výdavky na prevádzku štátu by mali stagno-

vať, ak nie klesať. Aj európsky rozpočet si vypýtal o 152 mil. eur menej.

Kde sú novinové titulky?

Keď si to dáme dohromady, tak štát mal teoreticky ušetriť 500 mil. eur, a to aj bez prijatia jediného opatrenia. Jednoducho to kleslo samo a počas predvolebného roku 2015. A to nehovoríme o raste výnosu daní a odvodov.

Rastúca zamestnanosť generuje nových platiteľov dane z príjmov a odvodov. Z minulej čistej mzdy skončí takmer 20 percent v pokladnici s nálepkou DPH, a tak daňové príjmy vzrástli medziročne o 900 mil. eur.

Sociálna poisťovňa vybrala o 300 mil. eur viac, pričom jej výdavky vzrástli len o 180 mil. eur.

V tomto porovnaní sú aj vratky za zbabrané europrojekty (304 mil. eur), vyššia spoluúčasť na ich spolufinancovaní (59 mil. eur), alebo vyššie platy učiteľov (66 mil. eur) nevýznamné.

Pri týchto číslach by sme očakávali v novinách titulky: Minister financií skresal deficit na polovicu. Štát sa prestal zadlžovať, klesol štátny dlh.

Dane ako návyková droga

Ale my žijeme na Slovensku, preto k ničomu takému nedošlo. Znižovanie deficitu je v nedohľadne z troch dôvodov.

Po prvé, cieľom našich vlád nebýva zníženie deficitu a nízky dlh, ale najkratšia možná

vzdialenosť od trestajúcej palice EÚ. Tou je, samozrejme, deficit tri percentá HDP, ktorý sme podliezli len o tri stotiny percenta.

Po druhé, vláda sa nenaučila šetriť. Počet úradníkov štátu nielenže neklesol, ale vzrástol o dvetisíc (aj bez vplyvu zmeny metodiky). Úspory reformy ESO sa dajú počítať v biednych desiatkach miliónov eur. Neefektívne dávky sa naďalej rozdeľujú, a ak sa aj náhodou nejaká zruší, tak len preto, že bola zlúčená s inou.

Tretí dôvod je z dlhodobého rastu prosperity nebezpečný. Vláda si v roku 2012 totiž vyskúšala prudko návykovú drogu – znižovanie deficitu zvyšovaním daní.

Tým sa nemyslí efektívnosť výberu, ale zvyšovanie sadzieb, vymeriavacích základov, či zmenšovanie druhého dôchodkového piliera. Dohromady bude mať tento rok vláda o 5,5 miliardy eur viac ako v roku 2012.

Magický účinok tejto drogy spočíva v tom, že potenciál výberu daní je viditeľný úplne všade. Ak už vláda nezvyšuje priamo sadzby či sociálno-zdravotné odvody, tak aspoň rozširuje vymeriavací základ.

Vláda brzdi rozvoj

Z pohľadu občana to má však zásadný nedostatok. Pri takomto prístupe kvalita výdavkov, plytvanie, či neefektívnosť vlády nezaujímajú. Zaujímajú ju len objem dodatočných daní. Aby bolo dosť na plynové vratky, cestovanie zadarmo, viac vrtuľníkov, hasičských áut, či

policaťov.

Kto si navykne na tento spôsob uvažovania (ako učí politická ekonómia), už ho neopustí. Výsledok? Minister financií už predložil na pripomienkové konanie návrhy, ktoré majú štátu priniesť dodatočné stovky miliónov eur. Že banky už naplnili potrebnú rezervu pre prípadnú krízu? No a čo, budeme im brať aj naďalej.

Zoberieme viac aj hazardu, veď nejde o to mať menej hazardu, ale vybrať viac na poplatkoch. Programové vyhlásenie vlády predpokladá vyššie zdanenie fajčiara a regulovaných podnikov. Neprekáža, že fajčiar už dnes platí fakticky o polovicu vyššie zdravotné odvody.

Nestačí, že regulované subjekty už dnes platia okrem dane z príjmov vraj dočasný odvod 80 mil. eur ročne. Zvýšime im sadzbu aj na dvojnásobok!

Zvyšovanie daní prichádza v čase, keď doterajšie dane plnia kasu rýchlejšie, ako minister stíha aktualizovať prognózu ich príjmu.

Podiel daní na HDP vzrástol z 25,5 percenta v roku 2012 na 29,4 percenta HDP v roku 2015. Bolo to v čase, keď nevyhnutné výdavky štátu stagnujú alebo rovno klesajú. Takto nová vláda nielenže nezíska vizitku zodpovedného hospodára, ale aj brzdi potenciál hospodárskeho rozvoja a rýchlejšieho rastu zamestnanosti.

SME Komentáre, 13.07.2016

Porovnanie

Kde sa stratilo 2,4 miliardy eur z daní, ktoré štát vybral navyše?

Keby vláda celý neplánovaný nárast daňových príjmov použila na zníženie deficitu, mali by sme v tomto roku rozpočtový prebytok.

Graf porovnáva prognózu daňových príjmov na rok 2016 z novembra 2013 a z júna 2016. Daňové príjmy štátu by mali byť podľa tohtoročnej prognózy vyššie o 1,99 miliardy eur, príjmy Sociálnej poisťovne a zdravotných poisťovní o ďalších 0,4 miliardy eur.

Dlhodobé daňové prognózy sa, pochopiteľne, môžu myliť, keďže podliehajú dojmom z aktuálnej situácie v ekonomike. Prekvapujúce je však, akým spôsobom s týmto „darom z nebies“ naložila verejná správa.

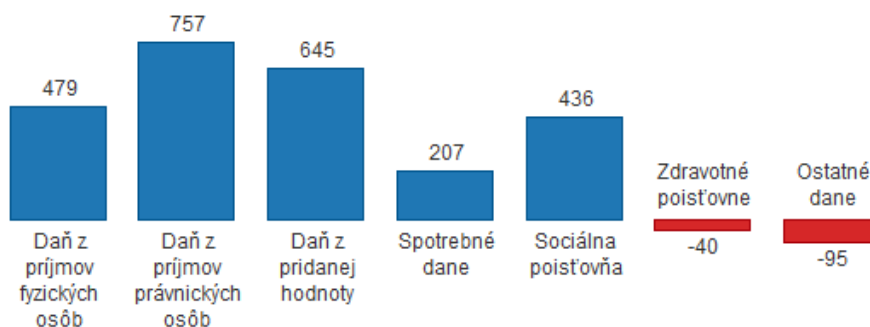
Na základe týchto daňových prognóz bol na rok 2016 plánovaný deficit verejnej správy vo výške 1,99 miliardy eur. Ak by vláda celý neplánovaný nárast daňovo odvodových príjmov použila na zníženie deficitu, tak by sme za rok 2016 zaznamenali rozpočet v prebytku takmer 400 miliónov eur.

Namiesto toho by vláda mala hospodáriť so sekerou vo výške 1,7 miliardy eur a to v uplynulom období ekonomika zaznamenala takmer nulovú infláciu (nerástli sociálne výdavky), došlo k poklesu úrokov a rastu zamestnanosti.

Graf: Porovnanie daňových prognóz s odstupom 2,5 roka (v mil. eur)

(graf ukazuje rozdiel medzi tým, čo si štát myslel v novembri 2013, že dostane v roku 2016 a aktuálnymi daňovými prognózami na rok 2016 z júna 2016; pozn.: pokles výberu zdravotných odvodov je kvôli zavedeniu odvodovej odpočítateľnej položky na zdravotné odvody.)

Zdroj: INESS

INESS Infografiky na aktuálne témy

Vláda má v roku 2016 **na míňanie** k dispozícii o **4 100 000 000 eur viac** ako v roku 2012.

Ak by o toľko **znížila dane a odvody** občanov, tak v priemere by štvorčlenná **rodina** mala mesačne o **251 eur viac**.

Ani tento dar z daňových nebies vláde nestačí a navrhuje **zvyšovanie daní** pre firmy.

INESS.SK

Vyššie zdanenie 350 000 živnostníkov v roku 2015 prinieslo štátnemu rozpočtu:*

15 415 000 EUR

*Zavedenie stropu na paušálne výdavky. Zdroj: Rozpočet verejnej správy na roky 2013 až 2015

Doteraz známa suma vratiek z kauzy „Bašternák“:*

16 000 000 EUR

*Zdroj: Bašternákovi vyplatil štát vratky za 16 miliónov eur, Denník N, 3.6.2016

INESS.SK

Výdavky štátu

V rozpočtoch verejnej správy sa často nachádzajú rôzne organizácie, ktoré hospodária s verejnými financiami a podarila sa im zaujímavé kúsky. Napríklad **Športové centrum polície** malo od Ministerstva vnútra na rok 2015 schválený rozpočet vo výške **1 722 763 eur**. Približne polovica 823 tisíc eur išla na platy a 660 tisíc na tovary a služby.

Avšak potom počas daného roka vykonalo športové centrum 58 rozpočtových opatrení. Výsledkom bolo navýšenie skutočného čer-

paného rozpočtu na úroveň **2 512 825 eur**. Teda navýšenie rozpočtu o viac ako 40 %. Z toho výdavky na mzdy sa podarilo prekročiť o 50 tisíc eur a výdavky na tovary a služby až o pol milióna eur.

Oficiálnym dôvodom a to, čo centrum prekvapilo boli Letné olympijské hry v Brazílii. Podľa ich vlastných slov z výročnej správy „schválený rozpočet nepokrýval všetky potreby na plnohodnotné zabezpečenie prípravy na účasť na tomto, ale aj iných podujatiach, súvisia-

cich so športovou prípravou“. Centrum tak muselo kvôli tejto „neočakávanej udalosti“ utrátiť o skoro milión eur viac ako plánovalo.

Trochu nedôveryhodne potom vyznievajú „hlavné problémy“, ktoré identifikovalo centrum v záverečnej hodnotiacej časti svojho pôsobenia. Centrum totižto zaradilo medzi hlavné problémy to, že registruje „nedostatočný rozpočet na zabezpečenie činnosti aktuálne „druhosledových“ mladých športovcov.“

Cena štátu

Niekedy býva ťažké predstaviť si čísla z verejných rozpočtov a ešte ťažšie je ich zasadiť do časového kontextu. **Na Slovensku za posledné 4 roky narástli verejné výdavky o 4 a pol miliardy**. Len pre predstavu to znamená, že v roku 2015 by sme si mohli kúpiť dve školstvá a zdravotníctva namiesto jedného.

Na tieto čísla sa môžeme pozrieť aj cez prírastok počtu obyvateľov. Na Slovensku je 5,4 milióna ľudí a na každého z nich pripadá v

priemere verejný sektor väčší o skoro 900 eur ročne. Teda kvalita verejných služieb by mala byť za posledný rok na obyvateľa vyššia o 75 eur mesačne. Či tomu tak je, to necháme na posúdenie čitateľa.

Tieto sumy verejného rozpočtu boli navyše očistené o granty a transfery z EÚ, ktoré nafúkli verejný sektor v roku 2015 o ešte 4 miliardy navyše. Teda dokopy za 4 roky je verejný sektor väčší o sumu 9 miliárd – to

je skoro tretina príjmov celej verejnej správy.

Cena slovenského štátu išla tak za posledné roky výrazne hore. Ak sa pýtate, kto to všetko zaplatil, tak by mala postačiť informácia, že vláda tento rok vyberie na daniach a odvodoch o 4,6 mld. viac ako pred 4 rokmi. 4,6 mld. je skoro celý výnos z dane z príjmu právnických a fyzických osôb.

www.cenastatu.sk

Kto je tu v skutočnosti závislý od fajčenia?

Róbert Chovanculiak

Pre čie dobro treba zvyšovať dane z cigariet? Nie je to pre dobro samotných fajčiarov ani pre dobro daňových poplatníkov a ani pre dobro chudobnejších obyvateľov.

Úradníci ministerstva financií prišli s analýzou, ktorej záverom je návrh na zvýšenie spotrebnej dane z tabaku. Tento záver je odvodený z dvoch premis. Slovenskí fajčiari sú necitliví na zmenu ceny, fajčia rovnako, aj keď cigarety zdražujú.

Po druhé, nastavenie spotrebných daní dostatočne nereaguje na nárast ceny cigariet, a tak sa stalo, že podiel daní na škatuľke cigariet poklesol z 80 % na 78 %, teda o celé dva percentuálne body. Záverom je, že spotrebné dane sa majú stať flexibilnejšími a pomáhať tak udržiavať úroveň miery zdania cigariet s „dôrazom na ochranu zdravia obyvateľov“.

To je doslovné znenie záveru z práce analytikov. Dôkazom, že nešlo len o akési akademické cvičenie, je aktuálny návrh ministerstva financií na zvýšenie spotrebnej dane z cigariet o 7 - 13 centov na škatuľku.

Chrániť necitlivých na cenu?

Samotná analýza má však niekoľko problémov. Ten najhlavnejší je, že z jej predpokladov nevyplýva jej záver. Nemôže platiť, že slovenskí fajčiari sú necitliví na zmenu ceny cigariet, a zároveň, že ministerstvo plánuje zvyšovať dane s „dôrazom na ochranu zdravia obyvateľov“.

KTO JE TU V SKUTOČNOSTI ZÁVISLÝ NA FAJČENÍ?

PRIEMERNÁ ŠKATUEKA CIGARIET STOJÍ: 3,00 EUR

NA DPH A SPOTREBNEJ DANI ZAPLATÍTE: 2,38 EUR

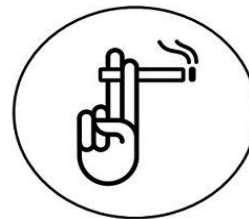
ZA CIGARETY, KTORÝCH CENA BEZ DANÍ JE: 0,62 EUR

**ZAMESTNANEC
ZAPLATÍ NA DANI
Z PRÍJMU ZA ROK
633 EUR**

**FAJČIAR ZAPLATÍ NA
DANI Z CIGARIET
ZA ROK
686 EUR**

To je jednoducho omyl non-sequitur. Ak je cieľom zvýšenia dane odrádzať ľudí od fajčenia, tak je tento nástroj v podobe daní – na základe zistení samotných úradníkov ministerstva – nefunkčný (!). Skutočný zámer ministerstva financií je tak niekde inde.

Zvyšovanie daní na cigarety sa kedysi obhajovalo aj tým, že fajčiari stoja verejné zdravotníctvo viac ako nefajčiari, tak by mali aj viac prispievať. Hneď v úvode treba zdôrazniť, že to len dokazuje, že zdravotné „poistenie“ nie je ani tak poistením ako skôr daňou.

Skutočné poistenie by totiž zahrnovalo aj rizikovosť poistených, kam fajčenie určite patrí. Problém s týmto argumentom v podobe „externalít“ z fajčenia však spočíva v tom, že nie je tak jednoznačný, ako sa na prvý pohľad zdá.

Fajčiari zdravotníctvo nestoja viac

Vôbec nie je isté, že fajčiari zaťažujú verejné financie viac ako nefajčiari. Ako je to možné? Fajčiari umierajú skôr ako nefajčiari. Zdravotná starostlivosť je v dnešných časoch najdrahšia počas staroby. Mnohoročná lieková liečba kombinácie ochorení môže

byť drahšia ako náklady na ochorenia fajčiarov vedúce k predčasným úmrtiam.

Ak do rovnice prirátame aj to, že si fajčiari neužívajú ani ďalšiu verejnú službu – dôchodok či sociálne služby, tak sa ich prípadný negatívny dosah na verejné financie môže úplne vytratiť.

Aj preto začali bojovníci proti fajčeniu pridávať do rovnice „stratený HDP“ (s čím mnohí ekonómovia nesúhlasia), aby štúdie neukazovali pozitívny vplyv fajčenia na verejné financie.

O neurčitosti vplyvu fajčenia na fiškál však vypovedá samotná skutočnosť, že dane z fajčenia nekončia v zdravotníctve. Vláda ich môže použiť na výstavbu futbalového štadióna či garáží pre poslancov.

Viac zaplatia chudobnejší

Ďalším problémom daní z cigariet je, že sú vysoko regresívne. Teda ujedajú veľa z koláča predovšetkým chudobnejším obyvateľom. Idú tak proti cieľu, ktorý politici vyzdvihujú. A nejde o drobné peniaze.

Už dnes fajčiar jednej škatuľky denne zaplatí na daniach z cigariet viac (ročne 869

eur), ako zaplatí na dani z príjmu človek, ktorý pracuje za mediánovú mzdu (ročne 633 eur). Ak by dane z cigariet museli končiť v zdravotníctve, tak zamestnanec s mediánovou mzdou, ktorý vyfajčí krabičku denne, zaplatí o 50 percent zdravotných odvodov viac, ako nefajčiar s rovnakou mzdou.

Celkovo ide z fajčenia do verejného rozpočtu takmer 700 miliónov eur. A zdá sa, že na Slovensku sú fajčiari často skôr z chudobnejších pomerov, keďže, ako sa píše v štúdií: „Segment lacnejších cigariet na slovenskom trhu je dominantný.“

Na záver sa tak môžeme spýtať, pre čie dobro treba zvyšovať dane z cigariet? Už vieme, že to nie je pre dobro samotných fajčiarov ani pre dobro daňových poplatníkov a ani pre dobro chudobnejších obyvateľov.

Ostáva nám tak dobro pre pokladnicu vlády, ktorá nechce škrtiť výdavky, a tak hľadá daňové príjmy, kde len môže. Bolo by však fér povedať to nahlas a neskrývať sa za (ľudo)mylné argumenty. Kto je tu teda v skutočnosti závislý od fajčenia?

SME, 20. júla 2016

Zvýšením platov zatiaľ príliš nepresvedčil

Róbert Chovanculiak

Ak by sme chceli oznámkovať prvých 100 dní ministerstva školstva od 1 po 5 ako v škole, tak by sme museli skôr začať rozdávať absenčky za neospravedlnené hodiny. Nie je totižto veľmi čo známkovať.

Pravda, za prvých 100 dní sa nedá obrátiť kurz 20 ročného kolosu. Dá sa však načrtnúť vízia a smer, akým sa má školstvo posúvať. Minister sa však pri konkrétnejších otázkach často odvolával na svojich odborníkov, ktorí mu ešte len majú dodať odborné stanoviská. Takže nevieme presne povedať, čo sa napríklad plánuje s obsahom vzdelávania. Zo zverejnených plánov sa zdá, že pôjde znova skôr o chirurgicky presné parametrické úpravy (podpora vzdelávania v oblastiach „Človek a príroda“ a matematika, vypracovanie modelových školských vzdelávacích programov, či inovovanie požiadaviek

na maturitnú skúšku atď.). Paradigma sa tak nemení. Nikde sa nepíše o dobrovoľnej centralizácii plánovania pri tvorbe formy a obsahu vzdelávania na školách a o väčšej slobode pre iniciatívnych učiteľov a riaditeľov.

Pri prezentácii svojich doterajších krokov dáva minister všade na prvé miesto plošné zvýšenie platov učiteľov o 6 % a duje sa zabezpečiť finančné prostriedky na ďalšie plošné zvýšenie v budúcnosti. Týmto však v skutočnosti nikoho nepresvedčil. Časť učiteľom to pripadá stále málo a rovnako to ani nerieši systematický problém v spôsobe odmeňovania učiteľov. Dnešný systém totiž neodmeňuje učiteľa podľa kvality, ale podľa schopnosti vydržať dlhé roky za katedrou (posuny v platovej tarife každý rok o 1%) alebo schopnosti napísať akademickú prácu a získať atestáciu (posuny v kariérnom stupni). Tieto dva faktory často nemajú nič spoločné s kvalitou učiteľa a o ich reforme sa nikde nedomieľate.

Nič nedokladuje lepšie doterajšiu nepresvedčivosť výsledkov ministerstva ako zdôrazňovanie podpisu zmluvy o začatí prác na výstavbe Národného futbalového štadióna. Aby však bolo možné naozaj zhodnotiť fungovanie ministerstva školstva, tak si budeme musieť počkať na koniec tohto roka, kedy má byť zverejnený Národný program rozvoja výchovy a vzdelávania. V ňom sa možno dočkáme odpovede na vyššie načrtnuté otázky, ale aj na ďalšie problematiku oblasti ako: učebnicová politika, racionalizácia siete škôl, či otázka zodpovednosti a úloh riaditeľa školy.

Hospodárske noviny, 20.7.2016

d'akujeme sme.sk

Radi by sme vám dali do pozornosti jednoduchú možnosť ako môžete **podporiť aktivity INESS**, medzi ktoré patrí napríklad aj projekt **Plytvanie štátu** či vydávanie mesačníka **Market Finesse**.

Môžete tak urobiť zo svojho domova či kancelárie jednoducho cez darovací portál dakujeme.sme.sk. Postup je veľmi jednoduchý a časovo nenáročný.

Priamy link je uvedený nižšie. Za vašu podporu, bez ktorej by naše aktivity nebolo možné realizovať, vám vopred dakujeme!

<http://dakujeme.sme.sk/organizacia/33/iness-institut-ekonomickych-a-spolocenskych-analyz>

Plytvanie

Plytvanie vo verejnom sektore sa pomerne ťažko identifikuje. Rozpočty sú totižto rozdelené do veľkého množstva malých rozpočtov rôznych organizácií. Často sa tak stáva, že väčšina z nich je príliš malá, aby sa ňou niekto zaoberal, ale dokopy môžu tvoriť relevantnú časť verejných výdavkov.

Príkladom môže byť relatívne nová organizácia založená v roku 2014 s názvom „**Slovenský historický ústav v Ríme**“. Z pohľadu verejných financií ide o zanedbateľnú čiastku. **V roku boli výdavky ústavu na úrovni 71 tisíc eur (aj keď o rok neskôr už vystúpili na 85 tisíc eur).**

Zakladatelia Slovenského historického ústa-

vu v Ríme majú síce množstvo dôvodov, prečo je existencia ústavu kriticky dôležitá (ústav pestuje spoluprácu s inštitúciami v Ríme, spolupracuje s veľvyslanectvami, informuje o pripravovaných podujatiach v Ríme, vydáva vedecký časopis, je členom rôznych organizácií a podporuje vedecké podujatia atď.). Jedinou relevantnou otázkou je však pridaná hodnota pre platcov daní. A tá je v prípade tohto ústavu otázná.

Problém nie je ani tak konkrétny ústav, ale skôr systematická tendencia, ktorú predstavuje. V čase totižto môžeme očakávať rozrastanie jeho činnosti a s nimi aj jeho rozpočtu a výdavkov. Často však ide o jedno-

smernú cestu. Keď vznikne v nejakom roku 15 podobných organizácií, niekde inde 10 podobných nezanikne. Skôr sa ešte tých 10 zväčší.

Hromadná pripomienka k návrhu zákona o úhradách za služby RTVS

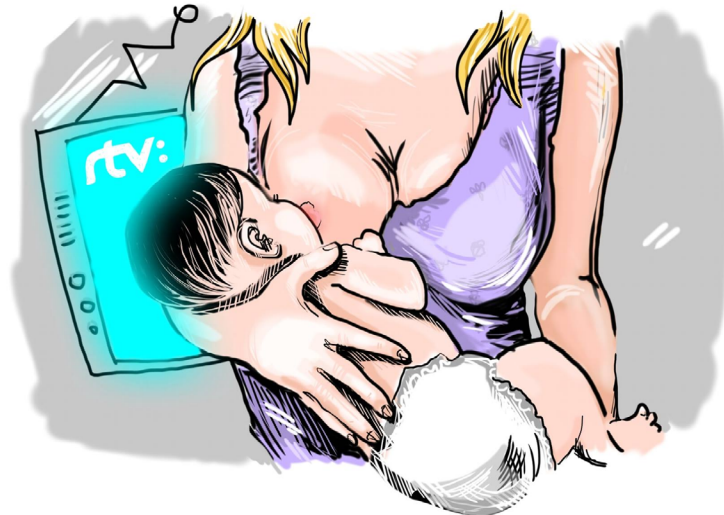
Ministerstvo kultúry SR predložilo do medzirezortného pripomienkového konania návrh zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 340/2012 Z. z. o úhrade za služby verejnosti poskytované Rozhlasom a televíziou Slovenska.

Podľa predkladateľa je cieľom predkladaného návrhu zákona finančne stabilizovať verejnoprávne vysielanie na Slovensku, zaviesť nezávislý, transparentný a flexibilný systém stanovovania úhrady za služby verejnosti poskytované RTVS (ďalej len „úhrada“), oslobodiť najslabšiu sociálnu skupinu od povinnosti platiť úhrady, znížiť administratívnu záťaž platiteľov úhrady, a v neposlednom rade poskytnúť poslucháčom a divákovi obsahovú protihodnotu za zvýšené úhrady.

Hoci sa navrhovateľ v návrhu niekoľkokrát odkazuje na potrebu zvýšiť transparentnosť systému financovania RTVS, tento návrh predpokladá zachovanie povinnosti platiť úhrady aj na strane zamestnávateľov. Platba zamestnávateľa je netransparentný, nesystémový nástroj financovania, ktorého zachovanie je v rozpore s cieľom dosiahnuť prehľadné financovanie verejnej služby.

Spotrebiteľom služby je a môže byť jedine občan, fyzická osoba, bez ohľadu na fakt, či je organizovaný v domácnosti alebo na pracovisku. Platby zamestnávateľov sú vykonávané na úkor miezd zamestnancov alebo zisku podnikateľa, čím zákon defacto núti občanov, ktorí sú zamestnaní, platiť za tú istú službu dvakrát. Takýto systém vytvára kompletne zbytočné náklady administrácie týchto úhrad, ktorá dosahuje 1 mil.eur ročne. Platba zamestnávateľa by v súlade s cieľom podpory podnikateľského prostredia, uvedenom v programovom vyhlásení vlády, mala byť zrušená úplne, podobne ako to je v Írsku, alebo Dánsku. Zostať by mala len povinnosť úhrady pre domácnosti. Len vtedy bude výška úhrady za služby verejnosti poskytované RTVS pravdivou, nedeformova-

*Aj za matky na materskej musí zamestnávateľ platiť koncesionárske poplatky.

Transparentné financovanie RTVS znamená zrušenie poplatkov pre zamestnávateľov

INESS

* Keď firma zamestná tisíceho zamestnanca, vzrastú jej náklady podľa návrhu Ministerstva kultúry mesačne o 389 €. Nedostane ich on vo mzde, ale RTVS ako koncesionársky poplatok.

Transparentné financovanie RTVS znamená zrušenie poplatkov pre zamestnávateľov

INESS

nou a spravodlivou.

Z rovnakých dôvodov nesúhlasíme s navrhovaným spôsobom navyšovania úhrady za služby RTVS pre zamestnávateľov. Ak predkladateľ odmietne zrušenie úhrady zamestnávateľov, tieto poplatky by sa nemali zvyšovať, lebo by tak došlo k zachovaniu súčasnej miery netransparentnosti vo financovaní RTVS. Zachovanie súčasnej výšky poplatku by znížilo mieru deformácie tejto cenovej informácie.

Zvyšovanie úhrady RTVS na základe vyhlášky Ministerstva kultúry odobrenej výkonom komisie je len zdanlivo nástrojom na zvýšenie transparentnosti financovania RTVS. Spotrebiteľmi tejto služby sú občania, a oni majú v rámci tohto procesu možnosť dnes vyjadriť svoj názor o (ne)navyšovaní týchto platieb v rámci riadneho pripomienkového konania. Komisia bude len poradný a pravdepodobne tiež politicky exponovaný orgán, o navyšovaní poplatku bude reálne rozhodovať ministerstvo kultúry. Novelizáciou spôsobu rozhodovania o zvýšení platby budú z procesu vynechaní občania, ako aj ich zástupcovia v Národnej rade Slovenskej republiky, ktorí by sa pri zachovaní súčasnej koncepcie museli snažiť o dosiahnutie všeobecného konsenzu. Zvyšovanie úhrady priamo „od stola“ ministra kultúry by v dvojročných intervaloch vytváralo dodatočné administratívne náklady pre platiteľov, ako aj náklady na vymáhanie nedoplatkov tejto úhrady.

Napokon pripomínáme, že z predloženého materiálu a sprievodných dokumentov možno usúdiť, že predkladateľ nemal snahu dodržať proces prípravy návrhu zákona tak, ako to stanoví Jednotná metodika na posudzovanie vybraných vplyvov, ktorá predpokladá zapojenie dotknutých subjektov do procesu prípravy materiálu. Predkladateľ vymedzil len veľmi krátku dobu na pomerne netransparentné konzultácie s verejnosťou, a to v štádiu, kedy už mal návrh zákona dávno pripravený. Predkladateľ sa nezaoberal alternatívnymi návrhmi riešení, ktoré by viedli k dosiahnutiu predkladateľom definovaných cieľov, a ktoré boli vznesené napríklad zo strany Slovak Business Agency. V tejto hromadnej pripomienke navrhujeme najmä:

- Zachovanie súčasného modelu navyšovania úhrady za služby verejnosti poskytované RTVS
- Zrušenie úhrady zamestnávateľa za služby verejnosti poskytované RTVS
- Dôkladné posúdenie alternatívnych návrhov riešení, ktoré boli vznesené počas pripomienkového konania

Výsledok rozporového konania

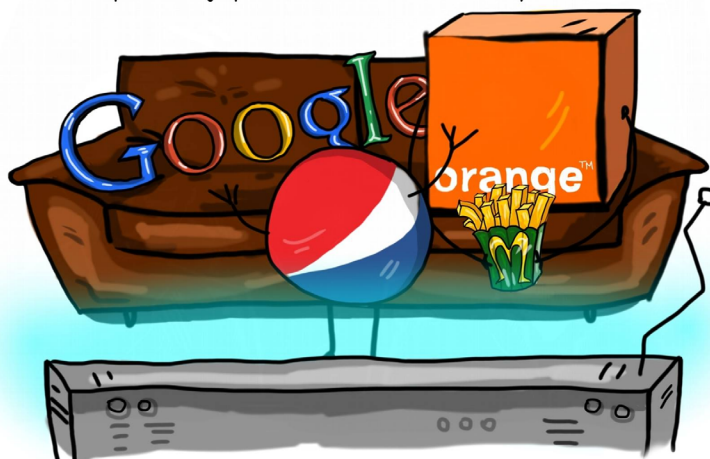
Vo štvrtok 16. júna 2016 sa uskutočnilo na pôde Ministerstva kultúry rozporové konanie za účelom prerokovania hromadnej pripomienky, ktorú v medzirezortnom pripomienkovom konaní uplatnila verejnosť k návrhu zákona, ktorým sa zvyšujú úhrady za služby

* Aj bane v Prievidzi platia koncesionárske poplatky za 100 televízorov.

Transparentné financovanie RTVS znamená zrušenie poplatkov pre zamestnávateľov

* Firmy nemôžu pozeráť televíziu, ani počúvať rozhlas. Len občania môžu byť spotrebiteľmi verejných služieb. Občania už raz platia ako domácnosti, prečo majú platiť ako zamestnanci druhýkrát?

Transparentné financovanie RTVS znamená zrušenie poplatkov pre zamestnávateľov

RTVS Verejnosť na konaní zastupoval Richard Ďurana a Ondrej Dostál, ministerstvo zastupoval JUDr. Anton Škreko, PhD., generálny riaditeľ sekcie médií, audiovízie a autorského práva.

V hromadnej pripomienke sme navrhovali najmä:

- Zachovanie súčasného modelu navyšovania úhrady za služby verejnosti poskytované RTVS
- Zrušenie úhrady zamestnávateľa za služby verejnosti poskytované RTVS
- Dôkladné posúdenie alternatívnych návrhov riešení, ktoré boli vznesené počas pripomienkového konania

Reakcia Ministerstva Kultúry je zverejnená vo vyhodnotení MPK na tomto linku (str. 173).

Bod č. 1 – Zachovanie súčasnej formy navyšovania úhrady za služby verejnosti poskytované RTVS, v ktorom sme navrhovali zachovanie súčasného stavu, v ktorom je možné sadzbu úhrady RTVS zmeniť len novelizáciou zákona a odmietnutie možnosti stano-

viť sadzbu úhrady všeobecne záväzným nariadením – bol čiastočne akceptovaný. Ministerstvo financií pripravilo návrh, podľa ktorého sa bude úhrada za služby RTVS valorizovať každé 4 roky o infláciu počas tohto obdobia. Občania tak stratia možnosť vstúpiť do procesu zvyšovania sadzieb, k zvyšovaniu úhrady bude dochádzať aj v situácii rastúcej nespokojnosti verejnosti s kvalitou služieb. Na druhej strane minister nebude mať moc sám rozhodovať o miere zvyšovania poplatku prostredníctvom vyhlášky. Komisia, ktorá mala slúžiť ako poradný orgán, nebude zriadená.

Bod č. 2 – Zrušenie povinnosti zamestnávateľa platiť úhradu za služby verejnosti poskytované RTVS – skončil pretrvávajúcim rozporom.

Ministerstvo odmietlo akceptovať naše argumenty uvedené v hromadnej pripomienke i na rozporovom konaní. Podľa zástupcu ministerstva je úhrada formou dane, ktorú musia za poskytovanie verejných služieb platiť ako fyzické osoby, tak aj podnikatelia, podobne ako v prípade ďalších verejných

služieb. Podľa neho podnikatelia neplatia za to, že zamestnanci sledujú vysielanie RTVS, naopak, kategorizácia úhrady podľa počtu zamestnancov je spôsob, akým zaviesť do systému vyberania úhrad progresivitu. Podnikatelia si tiež podľa neho prostredníctvom

koncesionárskych poplatkov platia existenciu RTVS ako potenciálneho vysielateľa ich platenej reklamy v budúcnosti.

S takýmito tvrdeniami nemôžeme súhlasiť, sú v rozpore nielen s vecnou povahou poskytovanej služby, ale argumentácia minister-

stva je v rozpore so základnými ekonomickými pravidlami.

Pri predložení upraveného návrhu zákona do Národnej rady Slovenskej republiky bude uvedený rozpor uvedený.

Antisociálne správanie sa zamestnávateľov

Radovan Ďurana

Veľmi si ceníme, že za necelé 4 dni sa nám podarilo pozbierať takmer 700 podpisov pod hromadnú pripomienku k zmene zákona a zvyšovaniu koncesionárskych poplatkov. Predpokladali sme, že sa tak stane, lebo pravidlá a podmienky tejto platby majú veľa nedostatkov.

Zámerné sme sa vyhli diskusií o „verejnoprávnosti“ a koncesionárskych poplatkoch ako takých. Taká diskusia potrebuje priestor a dobrú prípravu a raz k nej iste dôjde. Zamerali sme sa preto na nedostatky, ktoré nám prišli „do neba volajúce“.

Argumentovali sme, že spotrebiteľom služby môže byť len občan. A ak je ten občan podnikateľ, tak si za tú istú službu platí dvakrát. Televízor aj rádio môže sledovať len fyzická osoba. Právnická osoba je fikcia na papieri, záznam v obchodnom registri. Vlastníť, laďiť či prepínať ju môžu len fyzické osoby. A tie si RTVS platia už ako domácnosti. Ak aj odhliadneme od duplicity platby, z pohľadu verejnosti je veľmi neefektívne nechať firmy platiť za RTVS v tejto forme – zaplatia 15% príjmov, ale na byrokraciu s tým spojenú utratia 10% vybranej hodnoty. Tých 10% je plytvanie, ktoré sa nemôže pretaviť do ekonomického rastu, tvorby pracovných miest.

Čo na to ministerstvo?

V prvom rade ministerstvo, tam kde mu to vyhovuje, neakceptuje, že firmy zakladajú, vlastnia, vedú a tvoria ľudia, fyzické osoby. Ministerstvo považuje za systémové, že zamestnávateľia sú zapojení „do solidárneho systému verejného financovania verejnoprávného vysielateľa plne v súlade s jeho verejnoprávnym charakterom spolu s fyzickými osobami – nepodnikateľmi.“

Tam, kde to ministerstvu nevyhovuje, zase tvrdí, že podnikateľ nie je neosobná firma, ale fyzická osoba, ktorá televíziu či rozhlas fyzicky sleduje: programy vo verejnom zá-

ujme akými sú spravodajstvo, informačné programy, vzdelávacie programy a pod., z ktorých častokrát „profituje“ viac podnikateľ pri jeho rozhodovaní v rámci svojej činnosti, ako fyzická osoba – nepodnikateľ.

Táto dichotómia (dedičstvo minulého režimu?), sa potom pochopiteľne pretavuje do ekonomickej neznalosti:

„Pripomienkujúce subjekty uvádzajú, že „platby zamestnávateľov sú vykonávané na úkor miezd zamestnancov“. Ak je toto tvrdenie pravdivé, ide o mimoriadne antisociálne správanie sa zamestnávateľov, ktoré je v hrubom rozpore s dobrými mravmi, ktorým potom takýto zamestnávateľia skutočne deformujú systém platby úhrady vnesením nespravodlivého prvku duplicity“

Každý, kto sa kedy obťel o podnikanie, aspoň z diaľky ho videl, vie, že firma má len jednu kasu. Neexistuje kasa na energie, kasa na dane, kasa na mzdy, kasa na zisk. Platí sa len z jednej kasy, a každý vynútený výdavok znižuje priestor na výplatu aj zisku aj miezd. Pravdupovediac, ak si má človek predstaviť aparát ministerstva, ktoré základným ekonomickým pravidlami nerozumie, tak to bude ministerstvo kultúry (hneď za ním pôdohospodárstva).

Pokiaľ vychádza ministerstvo z klamlivého predpokladu, že „šlachetné“ firmy platia úhradu RTVS zo svojho zisku, a sú ochotné ísť aj do straty, bez toho, že by znižovali objem výroby, či prepúšťali (hranične, samozrejme), tak sa ministerstvo môže dopúšťať ďalších omylov.

Napríklad tvrdí, že Zamestnávateľia – teda podnikatelia – sú systémovo zapojení (z hľadiska intenzity proporčne k ich veľkosti) do solidárneho systému verejného financovania verejnoprávného vysielateľa

Ako som už dávnejšie písal, solidarita je pojem, ktorý si každý ohýba podľa vlastných

potrieb, rovnako ministerstvo kultúry. Z ich pohľadu je úplne solidárne, že napr. ESET so ziskom 68 mil. eur platí rovnako veľa ako Oravské ferozliatinové závody so ziskom 30 krát nižším. Ukazovateľ počtu zamestnancov nemá s financovaním verejnej služby spoločné nič, pretože nemá žiadny vzťah k veľkosti, ziskom, či trhovej hodnote firmy (tip pre ministerstvo: pozrite si počet zamestnancov Google).

Svoju argumentáciu ministerstvo završilo tvrdením, že „vypustenie zamestnávateľov z tohto systému by bolo nesystémovým opatrením na úkor fyzických osôb – nepodnikateľov.“

Ministerstvo nám teda hovorí, že ak zrušíme duplicitu platby (ako to je dnes), tak to bude nesystémový krok.

Naša základná pripomienka (zrušenie poplatkov zamestnávateľov) teda nebola akceptovaná. Ministerstvo čiastočne akceptovalo našu výhradu k zvyšovaniu poplatku formou vyhlášky, kde sme požadovali zachovanie súčasného stavu. Požadovali sme, aby si každý minister kultúry prešiel pripomienkovým konaním, a hlasovaním v parlamente, keď bude chcieť zvyšovať poplatky za verejnoprávne služby. Nakoniec moc zvyšovať nebude mať minister, ale vlastne šéf ECB, ktorý má na starosti infláciu nielen na Slovensku. Minister kultúry teraz navrhuje, aby nám koncesionárske poplatky vzrástli každé 4 roky o infláciu. RTVS teda už nemusí lobiť u občanov lepšími službami, ale vo Frankfurtu prosíť o viac peňazí v ekonomike.

Podporovateľom našej pripomienky odkazujeme, že na sedliacky (rozumej ekonomický) rozum budeme apelovať aj v parlamente. Šance sú malé, ale možno tie dišputy v koalícii vytvoria priestor aj na túto diskusiu.

eTrend, 20.6.2016

Slobodné trhy sú nevyhnutné, no nie dostačujúce

Donald J. Boudreaux

Nikto neverí viac v univerzálnosť a trvalosť základných ekonomických pravidiel ako ja.

Ak povedzme Smithove náklady na kosenie jeho vlastného trávniky rastú, pán Smith zníži frekvenciu kosenia trávniky. Ak osobné benefity, ktoré Jones očakáva od získania univerzitného titulu klesnú, Jones sa pravdepodobne bude menej snažiť získať titul.

Tieto ekonomické pravdy platia pre všetkých, vždy a všade. Porozumenie iba týchto pravd, myslím si, však vedie ku príšernej pomýleným záverom.

Ekonomia nás učí, že každý jedinec reaguje na podnety a tiež akým spôsobom on alebo ona reaguje na dané podnety.

Ekonomia nám bohužiaľ neodpovedá na to, ktoré zásadné pohnútky, hodnoty a kultúrne normy majú najväčší vplyv na tvorbu osobných preferencií.

Vieme, napríklad, že ak cena hrušiek rastie, spotrebiteľia budú kupovať menej hrušiek a skôr budú kupovať jablká. Ale ekonomia nám nemôže vysvetliť, prečo ľudia majú

radšej hrušky ako jablká. Taktiež nám ekonómia neponúka presný odhad o koľko menej hrušiek kúpia, alebo o koľko viac jabĺk kúpia, ak cena hrušiek porastie.

Pre pochopenie limitov ekonómie je potrebné sa vyhnúť mylnému predpokladu, že pre ekonomický úspech potrebujeme iba správnosť peňažných ukazovateľov – ceny, mzdy, zisky, výnosnosť. Clá, minimálne mzdy a ostatné štátne intervencie, ktoré skresľujú monetárne podnety v skutočnosti znižujú výkonnosť ekonomiky, oproti situácii bez nich. Ale úspech hoc i tej najslobodnejšej trhovej ekonomiky vyžaduje, aby ľudia rešpektovali práva ostatných na súkromné vlastníctvo, aby ľudia dodržiavali sľuby a aby sa ľudia správali zodpovedne k vlastným rodinám, priateľom a vlastnej budúcnosti.

Spoločnosť, v ktorej dominujú dospelí, ktorí nikdy nepozerajú za horizont dneška, nezbohatne nikdy, nech má akokoľvek slobodný trh.

Ak kultúra nám vraví „Ži iba pre dnešok!“ , tak iba veľmi málo ľudí sa bude snažiť obmedziť okamžitý pôžitok, a príliš málo ľudí bude mať sebadisciplínu na obetovanie dnešného istého pôžitku pre vždy neistú vyhlídku jasnejšej budúcnosti.

Trhy, ktoré sú aspoň trochu rozumne slobodné, sú nevyhnutnou podmienkou pre prosperitu. Ale slobodné trhy nie sú dostačujúcou podmienkou. Tento fakt je dôvodom prečo deregulácia samotná, alebo iba slobodný obchod, alebo iba samotné znižovanie daní by nemalo byť považované za začatie a udržiavanie rozsiahleho ekonomického rastu.

Voľný trh predpokladá existenciu kultúry, ktorá podporuje ľudí, aby sa starali o svoje rodiny a ich budúcnosť, a odrádzajú ľudí, aby sa opovrhujúco pozerali na podnikateľov a obchodníkov. Na základe týchto nevyhnutných kultúrnych podmienok sa skutočne dostaví prosperita – ak je trh slobodný.

Bez týchto kultúrnych predpokladov, je bohužiaľ ekonomická situácia beznádejná. Ľudia, ktorých kultúrne normy zamedzujú dosahovaniu ekonomického rastu vďaka voľnému trhu, budú zamedzovať ekonomickému rastu aj v rukách štátu – aj keby, zázrakom, mali politici dostatok vedomostí, aby úspešne dosiahli ekonomický „rast“.

George Mason University

Pre INESS preložil Marek Breza

iness.sk, 22.6.2016

Evolúcia ekonomiky alebo prečo sa socialisti mýlia

Róbert Chovanculiak

Prvou úlohou ekonómov je vysvetliť ľuďom, že existuje vôbec niečo ako ekonomický problém. Ľudia sa väčšinou totižto zaoberajú skôr silnými citovými zážitkami každodenného života, kde sú neustále konfrontovaní s iným typom problémov, ktorý by sme mohli nazvať ako „inžiniersky“. To je problém typu ako postaviť práčku a následne ju servisovať. Ide však o fundamentálne rozdielny problém od toho ekonomického, ktorý vychádza z fungovania ekonomiky ako komplexného dynamického systému tvoreného miliónmi nezávislými a napriek tomu podmienenými najúčinnejšími jednotlivcami.

Dokážeme síce formálne zapísať logiku riešenia ekonomického problému, keď sú všetky zdroje alokované a technológie využívané tak, aby boli preferencie spotrebiteľov maximálne uspokojené – t.j. hraničné podmienky optimálnosti tak, ako ich nadefinovali neoklasickí ekonómovia – tento spôsob riešenia je však len iluzórny. Ekonómovia, ktorí si toto uvedomili, prišli s argumentmi, ktoré mali dokázať nemožnosť racionálno-inžinierskeho riadenia spoločnosti v podobe socializmu. Od vydania prvého prelomového článku z roku 1920 (Economic Calculation in the Socialist Commonwealth) ubehlo už skoro 100 rokov a títo ekonómovia za ten čas prišli s rôznymi výkladmi, ktoré kladli dôraz na rôzne aspekty ekonomického problému a jeho riešenia. Ak si však tieto jednotlivé príspevky pospájame, pridáme na to, že ide v skutočnosti o časti jednej väčšej a všeobecnejšej teórie – teórie kultúrnej evolúcie v oblasti koordinácie výrobných plánov.

Tri spoločné črty trhového procesu a evolúcie

Hneď medzi prvými bol ekonóm Ludwig von Mises, ktorý v spomínanom článku upozornil na chyby v predstavách ľudí, ktorí chceli plánovať hospodárstvo. Mises svoju kritiku

socializmu postavil na nemožnosti peňažnej kalkulácie bez súkromného vlastníctva. Jednoducho tvrdil, že ak nie je prítomné v spoločnosti súkromné vlastníctvo, nemôže dochádzať k dobrovoľným výmenám, nevznikajú ceny a preto nie je možné kalkulovať zisk a stratu. Bez vedomosti o zisku a strate pri jednotlivých výrobných plánoch však nie je možné rozpoznať, či použité zdroje sú využívané efektívne, alebo by malo dôjsť k ich preskupeniu do alternatívnych výrobných plánov. Peňažný zisk a strata tak v jeho očiach znamenajú nástroj prevedenia všetkých podnikateľských nápadov a predstáv o výrobe na spoločného menovateľa „spoločenskej vhodnosti“ a následného odobratia vzácných zdrojov tým nesprávnym predstávám o výrobnom procese.

Analogickú funkciu nájdeme aj v príbehu o evolúcii. Je ňou proces selekcie. Ak by nedochádzalo k selekcii, mali by živočíchy tendenciu rozmnožovať sa geometrickým rá-

dom – obdobne ako rastú predstavy a preferencie ľudí o využití vzácných zdrojov v čase (ktoré ekonómovia považujú za nekonečné). To čo selekcia robí, je, že nesprávne varianty génov/mémov vytlačí z evolučnej hry von. Odoberá vzácne zdroje zle prispôbeným a prenecháva ich tým, čo lepšie zapadajú do štruktúry požiadaviek diktovaných prostredím, do ktorého nakoniec patria aj samotné živočíchy. Spoločným menovateľom, na základe ktorého sa určuje víťaz a porazený, však už nie sú peniaze ale fitness. Inak povedané schopnosť posunúť svoje gény/mémy do ďalšej generácie. Vyššie predstavenú teóriu trhu tak môžeme chápať ako evolučný proces, kde výrobný plán je gén/mém, ktorý ak chce prežiť v kapitalizme (získať zdroje na svoju realizáciu) musí byť ziskový, t.j. musí poraziť ostatné plány v „spoločenskej vhodnosti“ meranej cez spoločného menovateľa peňažných cien.

Neskôr ďalší ekonómovia upozornili na iné výhody trhového mechanizmu a ich absenciu v centrálne plánovanom hospodárstve. Friedrich von Hayek hovorí o tzv. procese objavovania nových informácií a Israel Kirzner a Jesús Huerta de Soto o podnikateľoch, ktorí sú zodpovední za toto objavovanie. Trhový mechanizmus podľa nich prináša jedinečné možnosti inovácie a kreativity, ktoré v centrálne riadených systémoch spoločenského usporiadania absentujú. Podnikatelia sú tými, ktorí prinášajú nové nápady a spôsoby ako a čo vyrábať. Naopak v socializme je podnikateľské objavovanie inštitucionálne limitované neustálym prítomným donútením, ktoré nahradilo decentralizovanú slobodu nakladania so svojimi vlastnickými právami podľa vlastného uváženia.

Obdobný fenomén skúmajú aj odborníci na evolúciu. Je ňou mutácia. Mutácia je rovnako základnou požiadavkou fungovania evolúcie a je to práve mutácia, ktorá je zodpovedná

za novinky a zmenu v procese vývoja organizmov. Bez mutácie by neexistovala variácia. Mutácia na úrovni génu je jediný moment v biologickej evolúcii, kedy dochádza v evolúcii k inovácii. Podnikateľ preto hrá v ekonomike úlohu akéhosi generátora mutácií, bez ktorého je nemožné zabezpečiť neustály prílev inovatívnosti v ekonomike.

Rozdiel medzi týmito dvoma mutáciami je, že mutácie v oblasti uspokojovania potrieb – teda podnikateľské nápady – nevznikajú úplne náhodne, narozdiel od tých genetických. Niektorí ľudia majú tendenciu systematicky objavovať lepšie nápady ako iní. Fungovania trhového mechanizmu túto skutočnosť reflektuje a presúva vzácne zdroje pod kontrolu tých, ktorí sa časom osvedčili pri alokačných rozhodnutiach. Inak povedané dosahovali pravidelný zisk. Naopak v socializme sú skôr pravidelne odmeňované mutácie, ktoré dobré fungujú v politických súbojoch o moc.

Tretím bodom, kde existuje prienik medzi ekonomickým interpretovaním fungovania trhu a evolučnými procesmi, je pamäť systému, inak povedané dedičnosť. Dedičnosťou v biologickej evolúcii rozumieme schopnosť organizmu alebo systému uchovávať súbor informácií a schopnosť odovzdávať tento súbor svojim potomkom v čase. Ak by totižto systém nedisponoval pamäťou, nemôže v ňom prebiehať evolúcia. V biologickej evolúcii sú nositeľmi dedičných vlastností a teda pamäti systému chromozómy. Tie sú nesú genetické informácie zakódované do molekuly DNA. Na druhej strane v ekonomickom systéme plnia túto funkciu pamäte a dedičnosti ceny vyjadrené v peniazoch. Cenová štruktúra je v ekonomike akousi kolektívnou pamäťou spoločnosti. Kolektívnou pamäťou spoločnosti, ktorá zachytáva rozloženie relatívnych hodnôt v spoločnosti a zároveň nesmierne dôležité odhady týkajúce sa ich budúceho vývoja. Cenová štruktúra tak zabezpečuje plynulý vývoj kultúrnej evolúcie v oblasti výrobných plánov a procesov. Pomá-

ha zachytávať minulosť a minulé rozhodnutia a zároveň formuje budúcnosť. Na túto funkciu cenovej štruktúry ako kultúrnej DNA upozorňuje Juraj Karpiš v jeho knihe Zlé peniaze.

Spoločný pôvod a vzájomná inšpirácia

Pri čítaní ekonomickej biblie Bohatstvo národov od Adama Smitha, je ťažké si nevšimnúť jeho údiv a obdiv nad fungovaním spontánnych procesov trhovej ekonomiky. Tieto procesy pomáhajú presúvať vzácne zdroje tam, kde ich je najviac potreba, zabezpečujú, že každý robí to, v čom má komparatívnu výhodu a všetky ekonomické činnosti sú vzájomne prispôbené „podkladovým dátam“ – dostupnosti zdrojov, preferencia ľudí a súčasným technológiám. Rovnaký údiv a obdiv však čitateľ nájde aj v texte Charlesa Darwina o Pôvode druhov, kde si všima, ako je každý organizmus adaptovaný svojimi účelnými znakmi na jeho prostredie a celá príroda do seba takpovediac „zapadá“. Možno ide o náhodu, ale pravdepodobnejšie sa mi zdá, že toto rozčarovanie je výsledkom fungovania identických princípov. Dokonca existujú indicie, že Darwin sa inšpiroval Smithovým pojednaním.

Ekonomovia obhajujúci trhovú ekonomiku tak v zásade len argumentujú za vytvorenie takého inštitucionálneho skeletu, ktorý umožní neustálu kultúrnu evolúciu v oblasti alokácie vzácných zdrojov, t.j. v oblasti výroby. Dôležité je však dodať, že tento „sociálny darwinizmus“ trhovej ekonomiky neprebíha na úrovni ľudí, teda selekciou nie sú odstraňovaní konkrétni jednotlivci, ale skôr ich predstavy o využívaní vzácných výrobných faktorov v procese výroby. Častá kritika zľava tak nechápe skutočný význam a fungovanie ekonomickej evolúcie oproti tej biologickej. Kým neschopnosť jedinca rozmnožiť sa penalizuje jeho gény vymretím, tak strata v ekonomickom systéme vyraduje len jeho (neefektívnu) predstavu o výrobe.

Rovnako dôležité je upozorniť na to, kto je

za túto selekciu stratou v kapitalizme zodpovedný. Sú to rozhodnutia spotrebiteľov, ktorí svojimi nákupmi, resp. zdržaním sa nákupu rozhodujú o tom, koho nápad (mutácia) prejde evolučným sitom kapitalizmu a koho nápad skončí na smetisku dejín. Tento tlak spotrebiteľského výberu nemôže riadiacoinžiniersky orgán socializmu pociťovať a teda ani následne reflektovať. Selekcii v socializme prebieha doslova arbitrárne – na základe politického rozhodnutia. Politikom v socializme totižto chýbajú trhové ceny, prostredníctvom ktorých by mohli premietnuť jednotlivé predstavy o výrobe na spoločného menovateľa a realizovať len tie, ktoré najlepšie zapadnú do daných podmienok. Navyše socializmus ako spoločenské usporiadanie, taktiež negatívne ovplyvňuje samotný akt mutácie nápadov, čím brzdi inovačný proces ekonomiky. Presúva totižto mutácie z konkrétneho miesta a času na mikro úrovni, do riadiacich komisií, kde vznikajú mutácie len v pár vybraných hlavách plánovačov na makro úrovni.

Problém socializmu, resp. každého pokusu o centrálnu plánovanie, je potom v tom, že bráni vo fungovaní kultúrnej evolúcie v oblasti výroby, ktorá tak následne nie je adaptovaná na preferencie spotrebiteľov, dostupné technológie a vzácne zdroje. Niečo podobné sa odohráva v tzv. „hre na telefón“. V tejto hre ľudia vytvoria reťaz a jeden druhému postupne šepkajú správu. Keďže pri šepkaní je správa každou replikáciou skresľovaná, dochádza ku kultúrnej evolúcii pôvodnej správy – objavujú sa jej rôzne mutácie ako nedokonalosti v procese replikácie. Avšak v tejto hre – rovnako ako v socializme – neexistuje efektívny selektívny mechanizmus, ktorý by pomohol odstrániť nesprávne mutácie. Výsledkom je, že konečná správa stratila svoj pôvodný zmysel. V socializme je výsledkom výrobná štruktúra ekonomiky, ktorá neodráža reálne podmienky.

Aktuality.sk, 4.7.2016

Top20: Slovensko má šancu na lepšie podnikateľské prostredie

Zlepšenie podnikateľského prostredia a zvýšenie konkurencieschopnosti krajiny je obľúbenou politickou frázou. Nanešťastie, častokrát až príliš všeobecnou bez konkrétnych opatrení s merateľným dopadom.

Preto sa INESS rozhodol politikom pomôcť spustením portálu top20.sk. Tento portál je zásobníkom niekoľkých desiatok väčších či menších reformných opatrení, z ktorých každé má potenciál uľahčiť podnikanie na Slovensku. Pri troche politickej vôle má s nimi Slovensko šancu posunúť sa do prvej dvadsiatky krajín v hodnotení Svetovej banky Doing Business, ktoré meria kvalitu podnikateľského prostredia v krajinách sveta a zvýšiť tak atraktivitu Slovenska v očiach domácich aj zahraničných podnikateľov, a to

ako budúcich, tak aj súčasných. Platí pritom, že vyššia pozícia v rebríčku, je predpokladom vyššieho hospodárskeho rastu (krajiny v prvej štvrtine rebríčka majú rast HDP vyšší o 2,3 percentuálnych bodov ako krajiny zo spodnej štvrtiny).

Program Top20 je rozdelený do 5 oblastí:

- **Zákonník práce**
- **Byrokracia**
- **Účtovníctvo**
- **Dane**
- **Odvody**

V nasledujúcich mesiacoch budeme pred-

stavovať nielen detaily každého návrhu, ale aj ilustrovať ich dopad na reálnom živote podnikateľa. Zoznam týchto opatrení je otvorený – budeme ho aktívne upravovať podľa vývoja podnikateľského prostredia.

S tým súvisí aj neoddeliteľná súčasť projektu Top20 pod názvom Monitoring. Počas volebného obdobia budeme monitorovať činnosť poslancov a hodnotiť predkladané a odhlasované zákony podľa ich (ne)prospešnosti pre podnikateľské prostredie.

Lepšie podnikateľské prostredie neslúži len veľkým. Práve naopak, živnostníci a drobní podnikatelia sú tí, ktorí nemajú armádu

právnikov či daňových poradcov, alebo telefónne číslo na premiéra. Nemajú sa ako brať pred byrokratickou šikanou a nárastom stále nových povinností voči štátu.

Možnosť sústrediť sa na svoju podnikateľskú myšlienku miesto vypĺňania papierov zlepšuje ekonomické vyhliadky všetkým.

INESS všetky zverejnené opatrenia ponúka politikom na voľné použitie. V prípade záujmu o konzultáciu uvedených opatrení sú dvere INESS politikom otvorené.

www.top20.sk

Reforma reforiem v školstve

Róbert Chovanculiak

Odborníci bijú na poplach. Slovenské vzdelávanie sa prepadá v komparatívnych porovnaníach s ostatnými krajinami, v rámci ktorých sú však aj tí najlepší nespokojní s výkonmi ich verejného školstva.

Reforma vzdelávania je aktuálna téma prakticky na celom svete. Voliči si však z nejakého dôvodu tento problém neprípúšťajú. Aspoň nie v dostatočnej miere. Rovnako sa následne správajú aj politici. Tí si vystačia s deklarativnými výstupmi o tom, akou sú vzdelávanie a školstvo priorita a aká je potrebná zmena. Ako sa však hovorí po česky, skutek utek.

Apatia voličov a následne politikov voči školstvu však nie je chyba, ale vlastnosť systému zodpovedného za jeho zabezpečovanie. Voliči sa racionálne (ne)zaujímajú len o témy, ktoré sa ich bytostne dotýkajú. Ten istý človek ako spotrebiteľ môže stráviť hodiny výberom toastovača, ale ostať v stave nevedomosti ohľadom všetkého, čo sa týka ministerstva školstva.

Príliš vzdialené ciele

Pritom sa správa racionálne. Pri výbere domáчих spotrebičov je jeho voľba rozhodujúca a záväzná. Keď vyberie zle, večera mu chutiť nebude. Pri formovaní rozhodnutí o školstve mu však aj akokoľvek veľká snaha analyzovať rôzne vzdelávacie systémy a prácu súčasných politikov neprinesie žiadne viditeľné benefity. Volič je len zrnkom piesku v púšti voličov.

Rovnako aj politici majú tendenciu v rámci systému sa nezaujímať o témy, ktoré nie sú relevantné pre úspech v najbližších voľbách (prípadne získanie osobného prospechu). Reforma školstva na rozdiel od sociálnych balíčkov alebo témy vianočných dôchodkov je ďaleko za horizontom štvorročného politického cyklu.

Tento záver však neneguje tvrdenie, že školstvo skutočne potrebuje reformu. Naozaj je v dnešnej forme neefektívne a už dnes produkuje vzdelanie, ktoré včera neodpovedalo

dopytu a zajtra bude ešte menej.

Pustíme k slovu trh

Riešením je prijať niečo, čo môžeme nazvať reformou reforiem. Nastaviť inštitucionálne vzťahy medzi aktérmi vo vzdelávaní tak, že bude v rámci neho prebiehať neustále množstvo paralelných reforiem a presunie sa rozhodnutie o podobe vzdelávania z voličských rúk do rúk spotrebiteľov a z rúk zaspätých politikov do rúk ostrážitých podnikateľov. Inak povedané, pustiť do vzdelávania trh.

Problémom, ktorého si nie sú vedomí predovšetkým rôzni odborníci na vzdelávacie techniky, je, že nikto na svete nevie, ako má vyzeráť správne vzdelávanie. Rovnako ako nikto nevie, ako má vyzeráť správne auto, notebook alebo kurz angličtiny.

Tieto otázky musia byť zodpovedané v procese trhového objavovania, kde zisk a strata (ne)uplatniteľnosť vzdelania) neustále testujú tie správne postupy a selektujú tie nesprávne. Spomínaní odborníci na vzdelávacie techniky skôr ako reformné návrhy predkladajú podnikateľské plány. Nepotrebuje reformu, ktorá zakonzervuje ich predstavu o správnom vzdelávaní, ale reformu, ktorá im umožní preraziť s ich predstavou.

Pokus a omyl

Takáto inštitucionalizovaná metóda pokusu a omylu je kľúčovým mechanizmom v rámci fungovania akéhokoľvek systému. „Pokus“ v školstve znamená, že by nemalo žiadne centrum určovať čo, kto, ako a kedy môže vyučovať, ale že by mala existovať sloboda pokúsiť sa uspokojiť dopyt po vzdelaní. Teda presný opak toho, čo sa deje.

„Omyl“ je azda ešte kľúčovejší. Bez omylov a ich selekcie by sa celý proces inovácie a pokroku zahltit množstvom pokusov a nebolo by možné sa pohnúť ďalej. Tento prvok však rovnako chýba v dnešnom systéme vzdelávania. Koľko jazykových škôl vo vašom okolí skončilo neúspešne a muselo opustiť „vzdelávací trh“? A koľko bežných základných škôl

postihol obdobný osud?

Slovenské školstvo potrebuje spotrebiteľmi vykonanú selekciu od ľudí a škôl, ktoré nemajú záujem ponúkať kvalitné vzdelanie, ale len zotrvačnosťou rok za rokom učia učivo, nie deti. Veľa ľudí bude musieť zo školstva odísť a veľa starých štruktúr sa bude musieť rozpadnúť. Tento proces obnovy nedokáže nahradiť žiadna reforma zhora, musí prebehnúť organicky a postupne zdola.

Najlepšie školy z 18. storočia

Trhový proces navyše umožňuje, aby prebiehalo paralelne stovky či tisíce decentralizovaných reforiem na rôznych miestach súčasne. Na druhej strane v súčasnom systéme môže prebiehať len jedna uniformná reforma pre veľké územia a množstvo škôl.

Rovnako je kľúčovým faktorom čas potrebný na návrh, implementáciu a zhodnotenie reformy. V systémoch kontrolovaných zhora sa tento čas pohybuje v rokoch alebo až desaťročiach (ako sme svedkami u nás), naopak, na trhu sú to týždne až mesiace. Navyše v rámci trhu existuje neustále prítomný mechanizmus spätnej väzby v podobe ziskov a strát.

Na druhej strane zhodnotiť politickú reformu spätne je nikdy sa nekončiacia diskusia rôznych interpretácií. Ďalšou nevýhodou súčasného mechanizmu je aj uniformita riešení v prípade citlivých a nábožensko-etických otázok. Trh túto umelú uniformitu riešení nevynucuje a naopak umožňuje vysokú diverzitu.

Ako povedal zakladateľ časopisu Dobrá škola Vladimír Burjan: „Máme najlepšie školy, aké si ľudia v 18. storočí vedeli predstaviť.“ To je presne ten problém. Verejné školstvo posadené do systému riadeného z ministerstva kresla z definície nedokáže reagovať na podmienky meniace sa v čase. Špeciálnym problémom súčasnosti je, že sa tieto podmienky menia bezprecedentnou rýchlosťou.

SME, 16.05.2016

Ako (ne)funguje tallinská MHD zadarmo?

Martin Vlachynský

Verejná doprava má vo väčšine vyspelých štátov sveta rovnaký problém – je hlboko stratová. Tržby z cestovného zďaleka nepokrývajú náklady a verejná doprava musí byť dotovaná z verejných zdrojov.

Na Slovensku asi každému najskôr príde na myseľ železničná doprava. No rovnaká situácia je aj v podnikoch MHD. Napríklad Dopravný podnik mesta Bratislavy generoval v roku 2014 náklad 2,45 eur na vozokilometer, no tržby dosiahli len 94 centov na vozokilometer.

V takej situácii sa ponúka myšlienka vzdať sa tržieb úplne a prevádzkovať verejnú dopravu kompletne zadarmo. Prinesie to samozrejme zvýšené rozpočtové náklady, ktoré musia pokryť výpadok tržieb. No fanúšikovia tohto riešenia to vidia ako akceptovateľnú cenu za očakávané prínosy „MHD zadarmo“. Tími sú najmä presun cestujúcich z automobilov do verejnej dopravy a následné odbremenenie ciest, parkovacej situácie, zníženie exhalátov.

V 90. rokoch takúto politiku skúsilo niekoľko menších miest (do 100 000 obyvateľov) v západnej Európe (Hasselt, Templin, Aubagne). Skutočným pokusným laboratóriom sa stalo až 420-tisícové estónske hlavné mesto Tallin, ktoré zaviedlo MHD zdarma pre obyvateľov od roku 2013. Okrem počtu obyvateľov sa Tallin podobá Bratislave aj finančnou štruktúrou MHD (zhruba tretinové pokrytie nákladov tržbami, cena lístka cca 1 eur, mesačného lístka okolo 20 eur).

Tallin sa týmto ťahom stal celosvetovo známym a ako pionierske mesto je dávané za príklad. Aké však sú skutočné efekty cestovného zdarma v tomto meste? Po roku fungovania sa na to pozrel švédsky Royal Institute of Technology.

Výsledky boli menej ako vlašné. Nárast dopytu pasažierov po hromadnej doprave v

Talline dosiahol len zhruba 3% (2,5% nárast pasažierokilometrov), pričom väčšina z tohto nárastu nesúvisela s poklesom ceny ale s vyšším počtom liniek a zrýchlením prepravy. Jazdné zdarma zvýšilo dopyt cestujúcich len o 1,2%. Z 9 mestských častí len 2 zaznamenali nárast záujmu viac ako 10% (bez očistenia, čiže vrátane efektov nových liniek a buspruhov).

Ešte zaujímavejšie však bolo zistenia, že priemerná dĺžka jazdy pasažiera poklesla z 2,72 km na 2,40 km. Z toho vyplýva, že noví pasažieri cestovali prevažne na veľmi krátke trasy. Inak povedané, do autobusov nastúpili chodci. Tomu nasvedčuje aj praktický nulový efekt zavedenia MHD zdarma na rýchlosť (plynulosť) motorovej dopravy v meste.

Ľudské konanie je veľmi komplexné a dopady rôznych zmien verejných politík môžeme len hrubo odhadovať. Zdá sa, že v Talline sa MHD stala akýmsi „pohyblivým chodníkom“, či „eskalátorom na kolesách“. Prší? Mám ťažkú kabelu? Ulica ide do kopca? Tak naskočím na okoloidúci autobus, či električku, a odveziem sa jednu zastávku. Podľa týchto výsledkov sú pre pasažierov v automobiloch dôležitejšie iné motivátory ako cena lístka – komfort, súkromie, rýchlosť, status, me-

nej vírusov... Dáva to zmysel, ak si môžete dovoliť prevádzku automobilu v meste, cena dotovaného lístka na MHD asi nebude pre vás kľúčovou prekážkou.

Zavedenie obedov zadarmo, v tomto prípade MHD zadarmo, má svoje náklady. A nie sú to len tie očividné, rozpočtové. Každá služba spotrebúva vzácné zdroje. Zrušenie aspoň symbolickej cenovky vedie k menej optimálnemu využívaniu tejto služby a tým pádom k menej optimálnej spotrebe vzácných zdrojov na túto službu. Úplne sa stratia dôležité cenové signály, ktoré ukazujú, ako sa potreba dodávanej služby vyvíja v priestore a čase. Potreby zákazníkov (ak ich tak vôbec ešte môžeme volať) prestanú byť pre dodávateľa služby akokoľvek zaujímavé, keďže od zákazníkov pri službe zadarmo nezávisí nič.

Zavedenie nulového cestovného nie je inovácia, ale politické (fiškálne rozhodnutie). Pri vlakoch ho zvládla spraviť aj naša vláda. Skutočné inovácie spočívajú v objavovaní nových riešení. Služba označovaná ako „verejná doprava“ nemusí byť naveky doménou 50-miestnych autobusov, business modelu pevných spojov, a vlastne ani verejného sektora.

Aj súkromný sektor prichádza s nápadmi, od jednoduchých riešení ako je Martinská strela (mikrobus s definovanou trasou, ale len voľne definovanými zastávkami a časmi, ktorý nie je ničím iným ako legendárnou maršrutkou známou zo Sovietskeho zväzu) až po využitie rastúcej „zdieľanej ekonomiky“. Na rozdiel od zrušenia cestovného, to sú skutočné inovácie. Na objavovanie správnych riešení však treba práve tú cenu. Inak nevieme povedať, čo je len hipsterský výstrel na získanie tituliek vo svetových médiách a čo skutočná hodnota pre zákazníkov.

SME, 1.6.2016

Prečo sú dôležité ceny

Martin Vlachynský

K nedávnomu komentáru INESS k efektom bezplatnej verejnej dopravy sa v diskusii zjavilo niekoľko poznámok čitateľov.

Didakticky najzaujímavejšia sa týkala kritiky informačnej úlohy cien. Podľa diskutéra (teraz len voľne parafrázujem) existuje dnes množstvo technických riešení na presné meranie toku pasažierov, obsadenosti vozidiel a podobne. Pre plánovanie sú vraj tieto údaje plne dostačujúce, oceňovanie služby nehrá rolu.

Odhliadnime od toho, že tu skôr prichádza k zamene ceny a ceniny (lístka). Ekonómia nás učí, že cena statku je nositeľom kľúčových informácií ako o ponuke, tak o dopyte. Služi tak ako akýsi semafor, ktorý agentom v ekonomike indikuje, kam smerovať vzácné statky. Prenesené do reality trhu dopravných služieb, cena pomáha indikovať kedy, ako a kam sa chcú ľudia prepravovať, čo pomáha smerovať obmedzenú zásobu dopravných prostriedkov na to najlepšie využitie.

Pri snahe nahradiť túto jedinečnú úlohu technickými prostriedkami, odhadmi, modelmi sa dopúšťame jednej z najzávažnejších, ale zároveň najkritickejších chýb pri ekonomickej analýze – zabúdame na dynamiku prostredia. Zmena ceny totiž mení preferencie konzumentov. Vieme ľahko zmerať obsadenosť spojov a prúdy cestujúcich v bezplatnej doprave – ale samotná existencia bezplatnej dopravy má na tieto údaje vplyv, ktorý sa očistiť nedá.

Dajme ľudský (ale samozrejme len hypote-

tický) príklad. Obchodná ulica v Bratislave je dlhá a na jednom konci stúpajúca. Neraz má človek chuť na jednom konci (zastávka Vysoká) naskočiť na okoloidúcu električku a na druhom konci (nasledujúca zastávka Poštová) vyskočiť. Časť ľudí bez predplatného lístka však minimálna cena 0,7 eur za tento presun odradí.

Teraz si predstavme, že sa zavedie MHD zadarmo. Zrazu sa prudko zvýši preprava medzi zastávkami Vysoká a Poštová. Blikaj-

úce svetlo v centrále analytikov DPMB indikuje vysoký záujem cestujúcich o túto trasu. DPMB sa rozhodne pridať niekoľko špeciálnych autobusov, ktoré budú jazdiť hore dole po Obchodnej. Zánik ceny by viedol k plytvaniu zdrojmi na nezmyselnej trase, ktorú si cestujúci necenia ani na pár centov (ktoré pred tým neboli ochotní platiť).

Iným, často používaným argumentom v prospech bezplatnej prepravy je, že dnešné vynútené regulované ceny MHD v podnika-

teľskom objavovaní príliš nepomáhajú. No chýbajúca noha by nemala byť argumentom pre odseknutie aj tej druhej. Hoci silne dotovaná, súčasná cena lístka aspoň čiastočne motivuje prepravychtivých hľadať tú najoptimálnejšiu (z pohľadu zdrojov vyčerpaných na prepravu) spotrebu rôznych prostriedkov (MHD, chôdza, bicykel, taxi...).

iness.sk, 15.7.2016

Keď prenájima úradník

Róbert Chovanculiak

Keby sa všetky nájomné úradníkov dostali na úroveň priemerných cien v daných lokalitách, tak by sa mohlo ušetriť až sedem miliónov eur ročne.

Skúste si tipnúť, ako asi vyzerá priemerná kancelária úradníka – koľko má štvorcových metrov? Rada: nesnažte sa spomenúť na to, ako asi vyzerá vaša kancelária alebo kancelária vášho šéfa. Bez zbytočného napínania vám to prezradím: priemerný úradník má kanceláriu s rozlohou 13,04 m².

Štát za takúto osobnú kanceláriu, ktorú by závidel ne jeden zamestnanec v súkromnom sektore, platí ročne (2015) v priemere vyše 1000 eur. Ešte rok pred tým (2014) to bolo horšie, priemerná kancelária bola o pol metra väčšia a stála v priemere až vyše 1200 eur. Aby ste mali lepšiu predstavu, dokopy štát minul ročne na prenájme takmer 23 miliónov eur a správa budov vyjde na vyše 120 miliónov eur.

Pýtate sa, ako je možné, že ste o týchto dátach ešte nepočuli? Odkiaľ ich všetky máme? Odpoveď je, že nemáme. Za Slovensko totiž podobné dáta neexistujú. Všetky vyššie opísané čísla sú z Českej republiky, kde existuje centrálny register administratívnych budov, ktorý tieto čísla publikuje.

Iba na základe nich bolo možné zistiť, že sekcia ministerstva školstva ČR si prenajímala 3200 m² kancelárskych priestorov pre

ani nie 400 zamestnancov za 2,1 milióna eur. Teda asi 5200 eur na jedného zamestnanca ročne za kancelárske priestory. Keď sa na to prišlo, sekcia sa presunula o kúsok ďalej, čím sa ušetril necelý milión eur ročne (a pritom tam majú úradníci k dispozícii ešte o 1200 m² viac).

Ďalším príkladom od susedov je riaditeľstvo ciest a diaľnic, ktoré má v prenájme viac budov. Napríklad si prenájima budovu pre centrálu za 1,4 milióna eur a zvlášť kancelárie, kde platí za 600 m² 185-tisíc eur ročne. Teda platí rekordných 303 eur za 1 m² (priemer sa pritom pohybuje okolo 75 eur).

Tento register nie je dobrý len na to, aby zbieral údaje. Dajú sa vďaka nemu odhadovať úspory, ktoré môže verejný sektor dosiahnuť. Keby sa všetky nájomné úradníkov dostali na úroveň priemerných cien v daných

lokalitách, tak by sa mohlo ušetriť až sedem miliónov eur ročne.

Ak by sa podarilo znížiť plochu na jedného úradníka o 1 m², tak to by prinieslo dodatočnú úsporu 6,5 mil. eur ročne. Efektívnejší prenájom menších plôch by to tak priniesol úsporu 15 mil. eur dokopy ročne. Teda vyše 1/10 celkových nákladov na prenájom.

A to predpokladáme, že úradníci by ostali v danej lokalite (na čo nie je dôvod, ak neposkytujú priame služby občanom). Pritom by nešlo o žiadne drastické škrtky a zhoršovanie podmienok práce pre úradníkov. Súčasná norma v ČR vyžaduje minimálne 5 m² na osobu a 8 m² považuje za adekvátnych na prácu.

Historka o hospodárení verejnej správy by nebola kompletná, keby sme nespomenuli náklady na vybudovanie tohto registra. Do roku 2019 bude stáť horibilných 30 mil. eur.

Aj na Slovensku máme skúsenosti s informatizáciou a s vytváraním registrov, ale napríklad iniciatíva slovensko.digital nám dáva jasné príklady, že to ide aj lacnejšie a úspory na nájmoch má zmysel hľadať. A preto treba túto výzvu poslať na ministerstvo financií – zvyšovanie daní odložte, najprv treba upratať vo verejnej správe.

SME, 01.06.2016

Na vymyslenom predpoklade

Róbert Chovanculiak

Ministerstvo práce je trvalou baštou ochrany gastrolístkov. Pri tom sa bráni vedeckými štúdiami. Keďže nájsť ich nie je vôbec jednoduché, vyžiadali sme si ich. Ministerstvo svoje argumenty opiera o štúdiu a prieskumy, ktoré nechala spracovať asociácia gastrofiriem. V ekonómii sa používa termín „regulačný únos“. To je situácia, keď firmy radia štátu, ako regulovať.

Predpokladajme však, že túto štúdiu spracovali bez konkrétnych záujmov, s cieľom poznať pravdu. Jej argumentačná línia je číra ako diamant: povinné gastrolístky, pravidelná zdravá strava, zníženie rizika obezity,

zlepšenie zdravotného stavu, menej práceschopnosti, vyššie HDP a nižšie výdavky na zdravotníctvo. Druhú, tretiu, štvrtú a piatu implikáciu sa dá ťažko spochybniť. Čo však s prvou?

V tretej časti materiálu „Vplyv zrušenia stravovacích lístkov na zdravie“ sa predstavujú viaceré štúdie, ktoré poukazujú na vplyv zdravého stravovania na zníženie pravdepodobnosti obezity. Problém však je, že tieto štúdie skúmajú vplyv vzdialenosti kvalitných a nekvalitných zdrojov stravovania. Ich logickým záverom je, že čím viac a bližšie sú kvalitné zdroje (ovocie, zelenina, čerstvé mlieko), tým

menej sú ľudia obézni a čím viac a bližšie sú nekvalitné zdroje (fast-foody, bagety, sendviče), tým viac sú obézni.

Očividný problém spočíva v tom, že to gastro lístky ani zďaleka negarantujú. Za ne si totiž ľudia môžu kúpiť kvalitnú, ale aj nekvalitnú stravu vo fast-foodoch. Gastrolístky nemajú v sebe zabudovaný snímač skúmajúci kvalitu kúpeného obeda. Môžete ich použiť na nákup kokakoly s hranolčkami a so zmrzlinou k tomu. Štúdia sa tak od začiatku zakladá na vymyslenom predpoklade, že sa gastrolístky využijú na zdravú stravu.

Druhým predpokladom, ktorý spája gastroľistky so zdravím, je pravidelnosť stravovania. Myslíte si, že štúdia cituje pozorovania zo zahraničia, ktoré preukazujú, že pre zrušenie gastroľistkov ľudia prestali jesť teplé jedlo a začali kupovať bagety? Chyba lávky. Tu sa štúdia odvoláva na prieskum, ktorý si opäť nechala spracovať asociácia gastrofiriem. Prieskum sa pýta na otázku: čo by ste, keby ste...? Z akademického hľadiska ide o najmenej kvalitný „dôkaz“. Účastníci dotazníka sa údajne vyjadrovali, že bez gastroľistkov by jedli menej pravidelne. Ide tak o pomerne čudný predpoklad, keď impulz na návštevu reštaurácie nie je daný ani tak hladom, ale skôr pohľadom do obálky s gastroľistkami.

Pritom už v roku 2009 (posledné dostupné

dáta) približne tretina gastroľistkov neputovala do reštaurácií, ale do klasických obchodov s potravinami. Teda presne tam, čím strašia obhajcovia gastroľistkov. Prečo však neexistujú aktuálne dostupné údaje o tomto pomere? Gastrofirmy k nim určite majú prístup. Možno majú dôvod, prečo ho neuvádzajú.

Na základe týchto dvoch predpokladov sa spustil celý model „sveta bez gastroľistkov“. V ňom sa následne ráta so zvýšením rizika obezity o 8,92 percenta, čo znamená okolo 70-tisíc nových obéznych obyvateľov SR. To vedie k zvýšeným výdavkom na zdravotníctvo o 26 miliónov eur a k nižšiemu HDP o 23 miliónov eur. Podľa predpokladov v modeli by sa totiž čerpalo až o 280-tisíc pracovných

dní PN viac.

Všetko to sa však zakladá na prvej implikácii z úvodu, ktorá stojí na hlinených nohách zlej interpretácie a nepochopenia. Ministerstvo práce však napriek tomu pokračuje v obrane gastroľistkov, ktoré vytvárajú miliónové renty pre niekoľko vybraných firiem. Chýbajúce kvalitné podklady preto vyvolávajú otázky o skutočnej motivácii ministra a zástupcov ministerstva. To, samozrejme, platí aj pre všetkých poslancov, čo nehlasovali za zrušenie ustanovenia, ktoré rentu na úkor príjmov zamestnancov umožňuje. Poslanci vládnej koalície vedeli, čo majú robiť.

Pravda, 31.5.2016

Svet kryptomien v šoku

David Stancel

Piatok 17. júna je dňom, ktorý sa zapíše do dejín kryptomien červeným písmom. Zatiaľ najúspešnejší crowdfundingový projekt v histórii ľudstva - najväčšia decentralizovaná autonómna organizácia na svete nazývaná The DAO - sa stala obeťou útoku neznámej osoby či skupiny osôb. Útočníkovi sa tak podarilo „vysať“ z organizácie viac než tri milióny etheru, základnej jednotky decentralizovanej P2P siete Ethereum, v hodnote viac než 50 miliónov dolárov.

Ethereum je sieť počítačov po celom svete, na ktorých beží kostra tejto siete - blockchain. Táto technológia im umožňuje vymieňať si hodnotu prostredníctvom tokenov, ktoré voláme Ether. V súčasnosti je Ether druhou najväčšou a najhodnotnejšou kryptomenou na svete, hneď po Bitcoine. Ethereum umožňuje vytvárať tzv. chytré kontrakty, ktoré sú samovynútiteľné, pretože sa vykonávajú automaticky len poslaním Etheru.

DAO je nový typ organizácie, ktorej cieľom je kodifikovať pravidlá a rozhodovací proces v rámci organizácie a eliminácia potreby akejkoľvek dokumentácie a vedenia, a tak vytvoriť štruktúru, v ktorej je kontrola organizácie úplne decentralizovaná.

The DAO je konkrétna organizácia, ktorej sa dostalo najviac mediálnej pozornosti spomedzi všetkých ostatných. Organizácia spustila crowdfunding začiatkom mája a do

konca mesiaca vyzbierala viac než 11 miliónov etherov v hodnote viac než 160 miliónov dolárov. Účelom organizácie je vytvoriť akýsi investičný fond, ktorý bude financovať nové startupy a projekty, ktoré vznikajú na blockchaine Etherea.

Od piatka rána stojí celá komunita fanúšikov kryptomien na nohách. Vývojári Etherea oznámili, že neznámy útočník napadol The DAO a vysáva z neho finančné prostriedky. Cena Ethera spadla z 21 dolárov na 10 v priebehu jedného dňa. Z útočníka, ktorého všetci považovali za hackera, sa nakoniec vykľul len pozorný čitateľ kontraktu. Kód kontraktu, na ktorom je celá organizácia postavená, obsahoval formálne chyby, ktoré umožnili útočníkovi využiť situáciu. Ten neskôr dokonca napísal otvorený list celej komunite, v ktorom obhajuje svoje konanie ako úplne v súlade s kontraktom a varuje, že v prípade tzv. hard-forku, teda snahy vývojárov o reverziu transakcií, sa obráti na americké súdy.

Nastala by tak veľmi zaujímavá situácia, nakoľko je DAO len kód, ktorý však vykazuje známky investičného fondu, nachádza sa tak v šedej zóne práva a regulácií. Vôbec nie je jasné, ako by sa jurisdikcia vysporiadala s takýmto sporom, a taktiež nie je jasné, v ktorej krajine by sa tak malo stať. Navyše, samotná komunita je rozdelená na dva tábory. Prvý, ktorý prevažuje aj v samotnom tíme vývojárov sa prikláňa k hard-forku, čo by znamenalo, že útočník by nakoniec vyšiel naprázdno.

Za rozpoložením tímu vývojárov organizácie stojí aj fakt, že taktiež stoja za jedným z najhorúcejších kandidátov na získanie peňazí z fondu - stratupu slock.it, a tak sa - podľa druhého tábora - stávajú menej objektívni. Druhý tábor je rozhodne proti hard-forku pretože to vníma byť v rozpore s princípmi technológie blockchainu, a obáva sa tak poškodenia reputácie samotného Etherea, nakoľko by takéto konanie vytvorilo precedens do budúcnosti. Bude zaujímavé pozorovať proces dosiahnutia konsenzu v komunite. Konečné slovo tak budú mať tisíce minerov po celom svete, užívateľov, ktorí udržiavajú celú sieť živú zdieľaním výpočtovej techniky svojich počítačov za účelom vykonávania matematických operácií, na ktorých je sieť postavená.

Autor je zakladateľom Students For Liberty na Slovensku

iness.sk, 27.6.2016

Nulová sadzba na reinvestovaný zisk – Estónsky príklad

Jaroslava Šepeľová

Jedným zo spôsobov ako motivovať firmy k ďalšiemu investovaniu, ďalšej aktivite je zavedenie nulovej daňovej sadzby na reinvestovaný zisk.

Nerozdelený zisk je tá časť zisku zostávajúca po splatení dane z príjmov, ktorá nebola použitá na výplatu dividend. Reinvestovanie nerozdeleného zisku zvyšuje hodnotu akcií

spoločností. V účtovníctve je nerozdelený zisk časť kapitálu, ktorého alokácia doposiaľ nebola určená akcionármi.

Novinkou v zákone o dani z príjmov je superodpočet na výskum a vývoj, ktorý môžu podnikatelia využiť. Je to maličký manévrovací priestor, ktorý vláda ťažko skúšaným podnikateľom poskytla. Čo ak nechcú inves-

tovať do výskumu, ale potrebujú investovať do niečoho iného? Majú smolu, odpočítať si to nemôžu a zisk na to použiť im predtým vláda zdani.

Návrh zákona o odpočítateľnej položke na výskum a vývoj predpokladá možnosť dodatočného odpočtu nákladov na výskum a vývoj vo forme položky odpočítateľnej od základu

dane. Daňový subjekt si bude môcť uplatniť zníženie základu dane priamo v daňovom priznaní za príslušné zdaňovacie obdobie (za podmienok vopred definovaných v zákone). Prvýkrát si mohol podnikateľ uplatniť odpočet v roku 2015 pri podaní daňového priznania za rok 2014. Pre uplatnenie tohto nepriameho daňového stimulu budú musieť podnikatelia dodržiavať určité pravidlá, ako napríklad v účtovníctve oddeľovať oprávnené náklady od ostatných nákladových položiek či predložiť správcovi dane projekt, na ktorý boli prostriedky vynaložené.

Skvelým zahraničným príkladom pre nás môže byť Estónsko, ktoré nulovú sadzbu dane na reinvestovaný zisk zaviedlo už v roku 2000. Tento krok analyzovala Centrálna banka Fínska, ktorej závery iba potvrdzujú pozitívne účinky tohto kroku na ekonomiku. Výskum potvrdil, že zavedenie nulovej dane na reinvestovaný zisk podporil investičné výdavky v krátkodobom, strednodobom i dlhodobom horizonte. Priame investície z roku 1999 na 2000, po zavedení reformy, sa zvýšili o 50%.

Nasledujúca tabuľka zobrazuje (v mil.eur) zmeny v priamych investíciách po zavedení nulovej sadzby dane na reinvestovaný zisk.

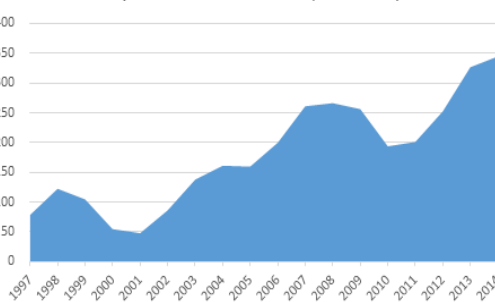
	1999	2000	2001	2002	2003
Priame investície v Estónsku	284,3	424,7	602,7	306,8	822,2
Akciový kapitál	163,1	250,9	232,7	52,5	340,6
Reinvestovaný zisk	46,1	116,0	247,0	215,4	409,5
Iné	75,0	50,9	123,1	67,0	94,2
Priame investície v zahraničí	-79,2	-66,7	-225,5	-139,9	-137,4
Priame investície (netto)	205,0	358,0	377,2	166,9	685,0

Zdroj: Centrálna banka Estónska

Druhým efektom, ktoré by takáto reforma mala, je vplyv na výnos dane z príjmu právnickej osoby, teda vplyv na verejné financie a štátny rozpočet. Estónsko má aktuálne sadzbu dane z príjmu vo výške 20%. Alebo by sme to mali skôr volať daňou z dividend, keďže sa zdaňujú len dividendy, teda rozdelený zisk.

Nasledujúci graf zobrazuje vývoj výnosu dane z príjmov právnickej osoby v rokoch kedy dochádzalo k zmene daňovej sadzby na reinvestovaný zisk.

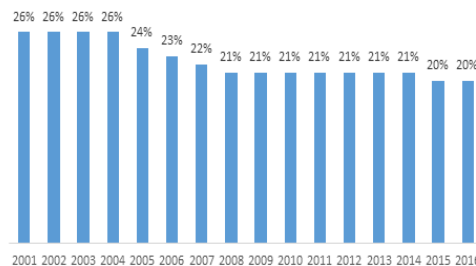
Výber DPPO - Estónsko (v mil. eur)

Z grafu je jasný pokles tohto výnosu ale iba na dva roky (naviac dva kvartály roku 1999 bol hospodársky rast v Estónsku záporný, čo prispelo k horšiemu výberu dane aj bez prič-

nenia zmeny sadzby), čiže v krátkodobom horizonte, zo strednodobého hľadiska pôsobil skôr stimulačne a výnos tejto dane sa dostal nad úroveň pred zavedením nulovej dane na reinvestovaný zisk. Za dva roky

Vývoj sadzby DPPO v Estónsku

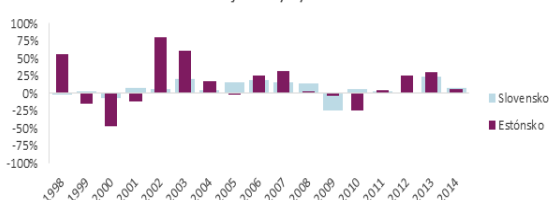
z dna v roku 2001 narástol skoro trojnásobne. V období po roku 2004 navyše prišlo k výraznému zníženiu sadzby dane z príjmu z pôvodných 26% až na terajších 20%.

Pre porovnanie, nominálny výber DPPO v Estónsku (v EUR) medzi rokmi 1997-2014 narástol o 339%, kým na Slovensku o 162%.

V TOP20 navrhujeme zavedenie nulovej sadzby na reinvestovaný zisk, za účelom zvýšenia podnikateľskej aktivity a zníženia daňovo-odvodovej povinnosti podnikateľov. Zavedenie odpočítateľných položiek na výskum a vývoj, ku ktorým je potrebné vypracovávať projekty a zavádzať zmeny do účtovníctva, čo prináša ďalšie povinnosti, rozhodne nie je šťastným a užitočným riešením.

top20.sk, 20.7.2016

Porovnanie medziročnej zmeny výberu DPPO v SR a Estónsku

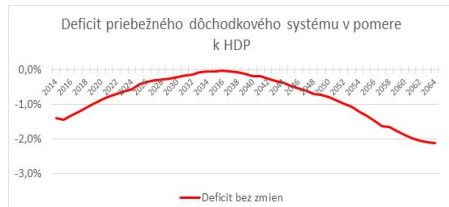
Dôchodky v politickom ohrození

Radovan Ďurana

Je I. pilier udržateľný alebo nie? Na túto otázku sa snaží odpovedať nová štúdia INESS s názvom Dôchodky v politickom ohrození. Nasledujúci text nie je pohodovým čítaním. Hoci dôchodky nie sú jadrová fyzika, jednotlivé súvislosti sa nedajú popísať na jednej strane. Odmenou za trpezlivosť bude preniknutie do tejto problematiky.

O prvom pilieri inak

Debata o I. pilieri sa obyčajne skončí odvážnymi tvrdeniami o jeho udržateľnosti. Myslí sa tým obyčajne jeho deficit, potreba dofinancovania. Naliehavosť tvrdení trochu poklesla po prijatí reformy I. piliera v roku 2012, ktorá tento deficit mala eliminovať. Ako ukazuje graf (Zdroj: Kancelária rady

pre rozpočtovú zodpovednosť SR (prepočty z roku 2015), deficit tam ostal, len výrazne menší.

Vďaka reforme by teda deficit v roku 2060 mal byť 2,13% HDP. V reči dnešných čísel to je 1,6 mld. eur, v porovnaní so súčasnou 1 mld. eur. Ako všetci vieme, vláda si s formálnym deficitom dnes vie poradiť. Časť peňazí zoberie z ostatných prebytkových fondov Sociálnej poisťovne, a zvyšok doplatí zo štátneho rozpočtu. Takýto stav je symptomatický, deje sa to dlhodobo. Vláda občanom síce vytrvalo tvrdí (a sporiteľov tým „okráda“), že prvý pilier stojí 18%, ale ak započítame všetky prevody, dostaneme výsledok podstatne iný. A ukazuje sa, že tento spôsob zavádzania občanov nie je slovenské špecifikum:

Rok 2014	Slovensko	Bulharsko	Poľsko
Oficiálna odvodová sadzba	18 %	17,8 % / 12,8 %	19,52 %
Skutočné náklady na pracujúceho	28,30 %	41,27 %	27,18 %

(Zdroj: Dôchodky v politickom ohrození, INESS)

Táto tabuľka by sa dala teda interpretovať tak, že ak by bol odvod do prvého piliera 28,3%, tak prvý pilier je udržateľný. Upozorňujem, že v tejto hodnote nie je náklad na financovanie výpadku II. piliera. Neznamená to zvyšovanie odvodového zaťaženia, veď pracujúci tie odvody už dnes platia (aj dane, z ktorých je dotácia financovaná). Pri takejto sadzbe by I. pilier v horizonte roku 2060 generoval relatívne „malý“ schodok, v dnešných číslach 600 mil. eur. Tak kde je problém?

Stále tá demografia

Dnes predstavuje dotácia I. piliera z daňových príjmov menej ako 10% výdavkov. Inak povedané, pracujúci zaplatia skoro celý I. pilier na odvody. Funguje to, lebo odvody pravidelne platí takmer 2 mil. ľudí, a starobných dôchodcov je čosi viac ako milión. Takýto výhodný pomer má len málokto

krajina v EÚ. Prognóza ale nepustí, podiel pracujúcich a dôchodcov brutálne klesne:

Krajina	2013	2020	2030	2040	2050	2060
Bulharsko	124,3	129,2	127,0	120,6	108,3	105,5
Poľsko	173,4	171,5	157,3	150,4	126,9	110,6
Slovensko	175,0	156,8	138,4	123,7	106,5	98,2

(Zdroj: EC-EPC (AWG) 2015 projections)

Hodnota 100 znamená, že na 100 dôchodcov prispieva 100 pracujúcich. Na Slovensku bude táto hodnota ešte nižšia. A teraz sa vráťme k hodnote 28,3%, čo predstavuje reálnu hodnotu odvodu do I. piliera, vďaka ktorej by dnes nebol deficit. Ak máte pomer prispievajúcich a poberateľov 1:1, tak 28,3% priemernej mzdy je vlastne hodnota priemerného dôchodku. Dnes je hodnota priemerného dôchodku 47% priemernej mzdy. „Brutalita“ problému v dôchodkoch sa lepšie ukáže, ak ju porovnáme s minimálnym dôchodkom. Ten je nastavený na cca 32% priemernej mzdy. Súčasná efektívna sadzba odvodov nebude stačiť ani na dnešný minimálny dôchodok. Nesmieme ale zabúdať ale na druhý pilier. Po 40 rokoch sporenia už bude predstavovať väčšiu váhu ako dnes. Finálna 6% sadzba odvodu do II. piliera (ak k nej vôbec dôjde), by mohla k dôchodku pridať cca 5%. A preto – bez zvýšenia odvodov a súčasnej miery dotácie I. piliera, sa priemerný dôchodok bude pohybovať na úrovni dnešného podielu minimálneho dôchodku na priemernej mzde.

Čo prognózuje EK?

Deficit 2,13% HDP v roku 2060 je vyrátaný na základe mnohých predpokladov. Dôležitým výstupom modelovania je odhadovaná výška dôchodkov. Vďaka predpokladu, že mzdy budú rásť rýchlejšie, ako inflácia, ziskava zavedenie valorizácie o „dôchodcovskú“ infláciu na význame. Inak povedané, po 15 rokoch poberania dôchodku bude štát vyplácať o 8% nižší dôchodok, ako by vyplácal, keby ponechal švajčiarsku valorizáciu dôchodkov. Postupne bude teda priemerná hodnota dôchodku, v porovnaní s priemernou mzdou klesať. Dôchodcovia budú mať relatívne nižší príjem. V čase priznávania bude dôchodok relatívne vysoký, počas dôchodkového veku si zachová kúpnu silu, ale klesne v pomere k priemernej mzde: Európskej komisia v roku 2015 predpovedala takýto vývoj podielu verejných dôchodkov na priemernej mzde (benefit ratio):

	2013	2020	2030	2040	2050	2060
Benefit ratio	45,6	41,6	34,8	33,2	32,2	33,3

(Zdroj: EC-EPC (AWG) 2015 projections)

Táto hodnota neobsahuje dôchodky z II. piliera. Keďže jej hodnota je vyššia, ako 28,3% (súčasná efektívna sadzba odvodu),

tak musíme predpokladať (100 prispievateľov na 100 dôchodcov), že vzrastie dotácia I. piliera z verejných rozpočtov. Vek odchodu do dôchodku na to vplyv nemá, lebo doba poberania dôchodku by sa nemala zmeniť. Spolu s druhým pilierom (+5%) by podľa komisie mali dôchodky dosiahnuť 37-38% priemernej mzdy. Oproti súčasnosti klesne priemerný dôchodkový príjem v pomere k priemernej mzde takmer o štvrtinu a výrazne sa priblíži k dnešnému minimálnemu dôchodku. Za predpokladu, že vzrastie dotácia dôchodkového systému zo štátneho rozpočtu.

Je možné upraviť dôchodkový systém tak, aby sa neprehlboval deficit?

V slovenskom dôchodkovom systéme na výdavkovej strane môžete meniť len 3 veci:

Počet poberateľov – zvyšovaním veku odchodu do dôchodku ho znižujete

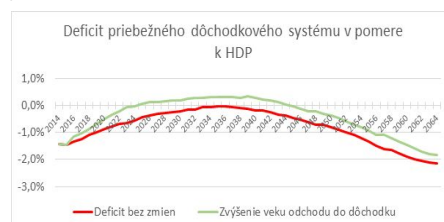
Mieru náhrady – za jeden rok odvodov z priemernej mzdy vám vzniká nárok na 10,6 eur (10,6 eur je aktuálna dôchodková hodnota (ADH) – jej znížením, alebo zmenou rastu znížite výdavky v budúcnosti)

Valorizáciu priznaných dôchodkov

V novej štúdii sme testovali zmeny v bode a) a v bode b). Valorizáciu, ktorá zachováva kúpnu silu dôchodcu považujeme za primeranú. Navrhovali by sme ju aj v systéme, ktorý by vyplácal len základnú dávku.

Mäkké zvyšovanie veku odchodu do dôchodku

Poľsko má takmer identické predikcie doby dožitia, ako Slovensko. I napriek tomu tam dnes pre mužov platí vek odchodu do dôchodku 65,5 roka. Na Slovensku sme predlžovanie veku odchodu do dôchodku zaspali. Desať rokov sa neposúval, pričom doba dožitia vzrástla o takmer dva roky. Zmeny prijaté v roku 2012 začnú platiť až od roku 2017, a nezohľadňujú predchádzajúci rast doby dožitia. Požiadali sme KRRZ o simuláciu, akoby sa vyvíjal deficit I. piliera, keby sme tento predchádzajúci rast zahrnuli. A to tak, že by hranica rástla o 6 mesiacov ročne od roku 2016 tak, aby v roku 2019 bol vek odchodu do dôchodku 64 rokov (podobným tempom došlo k rastu aj v iných krajinách). Potom by sa vek posúval rovnako, ako je dnes uvedené v zákone.

(Zdroj: Autor, simulácie Kancelárie rady pre rozpočtovú zodpovednosť SR (prepočty z roku 2015))

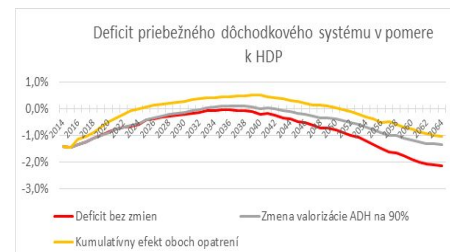
Graf jasne ukazuje vplyv rýchlejšieho zvyšovania veku odchodu do dôchodku na rovno-

váhu priebežného dôchodkového systému. Systém by generoval prebytky v období medzi rokmi 2025-2044 a tieto prebytky by mohli vytvoriť rezervu pre budúci rast deficitu. Vplyv demografického posunu nastávajúceho po roku 2040 bude však tak silný, že deficit opäť vzrastie na takmer 2 % HDP. Treba ale upozorniť, že v tomto grafe nie sú zahrnuté prebytky z ostatných fondov (príjmy obsahujú len odvody na starobné dôchodky 18% a odvody do rezervného fondu solidarity 4,75%, spolu 22,75%).

Menej štedré dôchodky

Aktuálna dôchodková hodnota (koľko eur dostanete za jeden rok platenia odvodov) je arbitrárna veličina. Stanovila sa politicky tak, aby dôchodky boli vysoké, a v tom čase nezruinovala rozpočet. Vo výsledku priznávame vyššie dôchodky v pomere k priemernej mzde, ako napríklad bohatšia Česká republika. Reformátory sa tohto parametru nedotkli. Jeho zmena znamená zníženie štedrosti dôchodkového systému, a to sa komunikuje ťažšie, ako predlžovanie veku odchodu do dôchodku.

Vďaka 50 ročnému horizontu nie je potrebné priamo znížovať ADH. Stačí upraviť spôsob jej každoročného rastu, ktorý dnes kopíruje rast nominálnej priemernej mzdy. Navrhujeme, aby sa započítavalo len 90% tohto rastu, to znamená, že ADH bude každý rok reálne rásť ak porastie mzdová úroveň. Dôchodca v roku 2017 by dostal vyšší dôchodok, ako dôchodca v roku 2016 pri rovnakom počte rokov, a rovnakých vymeriavacích základoch.

(Zdroj: Autor, simulácie Kancelárie rady pre rozpočtovú zodpovednosť SR (prepočty z roku 2015))

Graf ukazuje podstatný vplyv hodnoty valorizácie ADH na celkovú hodnotu deficitu priebežného dôchodkového systému a to počas celého skúmaného obdobia. Nevytvára okamžité fiškálne zaujímavé efekty tak ako posun dôchodkového veku (nižšie a kratšie obdobie prebytku), ale jeho „plody“ sa budú zbierať na konci obdobia, keď bude pokles deficitu významnejší. Ide o „nahromadený“ účinok tohto opatrenia, ktoré trvalo znižuje hodnotu vyplácaného dôchodku. Napríklad v roku 2055 by bol dôchodok pre zamestnancov za 40 rokov práce s priemernou mzdou o 15 % nižší v porovnaní s aktuálnym nastavením. Samozrejme by došlo k poklesu miery náhrady pri priznávaní dôchodku, ktorá by bola stále nad 40 % za pracovníka nezúčastneného v II. pilieri (priemer v EÚ 35,9

v roku 2060).

Tieto simulácie ukazujú, že úprava parametrov zlepšuje rovnováhu priebežného dôchodkového systému. Kumulatívny efekt oboch opatrení je dokonca tak výrazný, že efektívna sadzba na konci obdobia by mohla byť nižšia, ako súčasných 28,3%. V modeli počítame s 22,75% odvodom, ak by sadzba dosiahla 25% (dnešná efektívna sadzba použitých odvodov, bez dotácie zo ŠR), tak by systém aj na konci obdobia nevykazoval deficit.

I. pilier je možné technicky nastaviť tak, aby negeneroval obrovské deficity aj pri nadchádzajúcej demografickej kríze. Avšak za predpokladu, že budúce priemerné dôchodky budú relatívne nižšie, ako sú dnes.

Čo je udržateľnosť

V poslednej časti sa dostávame ku kľúčovej otázke tohto textu. Je prvý pilier udržateľný?

Viete ako ďaleko dovidí človek? Teoreticky do nekonečna, závisí to predsa od sily svetelného zdroja. Prakticky ale bránia pohľadu hory, mraky, hmla, či tma. V ľudskom svete sa preto správame tak, že náš pohľad nekonečný nie je. Takisto je to aj s udržateľnosťou.

Teoreticky vieme vypočítať výdavky na dôchodky aj na 100 rokov dopredu, ale prakticky týmto výpočtom neveríme. Sú nepresné. Nie ani tak v tom, či vieme alebo nevieme odhadnúť budúcu dobu dožitia. Aj ekonomický vývoj sa dá modelovať v scenároch. Zdrojom najväčšej neistoty je politický systém. Nepresnosť predikcií dôchodkov prudko rastie minimálne od nasledujúceho volebného obdobia.

Súčasný dianie nám dáva dva krásne

dôkazy tohto tvrdenia. Najprv boli štátne dôchodky reformované v roku 2012. Ale tak, aby to nikoho hneď „nebolelo“, to znamená že nárast veku odchodu do dôchodku bol posunutý na rok 2017. Aj zmena vo valorizácii bola de facto posunutá na neskôr, v čase prijímania tejto zmeny (postupné odstránenie rastu miezd na zvyšovanie priznaných dôchodkov) si nikto nevedel predstaviť, že ECB svojím snažením „dosiahne“ niekoľko rokov trvajúcu defláciu.

Zvyšovanie dôchodkov o 1,9 eur politici nestáli (nevadí, že kúpna sila dôchodkov vlastne rástla) a už sa pripravuje nový zákon, ktorým sa má garantovať minimálna valorizácia dôchodkov. Nespokojnosť cítiť aj pri raste veku odchodu do dôchodku. RRZ síce usilovne a precízne prognózuje štátne dôchodky (a reálnym autorom reformy 2012 je Ľudo Odór...), ale ako sa vraví, analytik mieni, politik mení.

Prečo by ale politika mala zaujímať vyrovnaná bilancia penzijného systému o 40 rokov? 4 ročný volebný cyklus im dáva iné motivácie. Slovenský politik si tak kladie otázku – ustojí rozpočet v horizonte 4 rokov deficit Sociálnej poisťovne? Ak áno, penzie reformovať nepotrebujeme. A samozrejme, túto úvahu robí aj volič (špeciálne samotní dôchodcovia). Chceli by ste trinásť dôchodkov? My vám ho pred voľbami ponúkame...

Ako sme ukázali v predchádzajúcej časti, prvý pilier by mohol byť bez deficitu, stačí prispôbiť výšku dôchodkov mase odvodov, ktorú platia pracujúci. Politický systém ale túto zmenu odmieta stráviť. Stáva sa tak hlavnou príčinou neustálych deficitov priebežného systému. K ich eliminácii dôjde až vtedy, keď začnú byť neúnosnými.

Preto bude veľmi zaujímavé sledovať, ako sa bude I. pilier vyvíjať v čase, keď bude počet dôchodcov rýchlo rásť. Bude zachovaná súčasná výška dôchodkov na úkor výdavkov na školstvo, obranu, či budovanie diaľnic? Alebo sa napriek voľickej prevahe dôchodcov podarí presadiť spomalenie rastu týchto výdavkov?

Záver

I. pilier s najväčšou pravdepodobnosťou prežije. Akurát tie dôchodky nebudú ako bývali.

Kto šetrí, má za tri.

eTrend, 1.6.2016

Novú publikáciu **Dôchodky v politickom ohrození** si môžete stiahnuť na stránke iness.sk v sekcii Publikácie

INESS

Radovan Ľurana

DÔCHODKY V POLITICKOM OHROZENÍ

UDRŽATELNOSŤ PRVEHO PILIERA BUDE BOLIEŤ

Poznáme dvoch víťazov súťaže o štipendiá

Poznáme dvoch víťazov súťaže o plné štipendiá na medzinárodný magisterský program Philosophy, Politics and Economics.

INESS – Inštitút ekonomických a spoločenských analýz vyhlásil začiatkom mája 2016 v spolupráci s Nadáciou Tatra banky súťaž pre slovenských študentov vysokých škôl a doktorandov. Dvaja študenti mohli vyhrať plné štipendiá v hodnote 4500 eur každý na unikátny medzinárodný akreditovaný magisterský program oxfordského typu Philosophy, Politics and Economics (PPE) na vysokej škole CEVRO Institut v Prahe.

Spomedzi všetkých uchádzačov sa do užšieho finále dostali 4 kandidáti, z ktorých sme napokon vybrali dve víťazky: Bc. Katarínu Kyjakovú z Ekonomickej univerzity v Bratislave a Bc. Mariannu Sádeckú z Univerzity sv. Cyrila a Metoda v Trnave.

Víťazky majú možnosť vybrať si jednu z troch špecializácií: „Studies of Transition“, „Austrian Economics“ a „International Politics.“

„Teší ma, že o program sa zaujímali študenti zo všetkých regiónov Slovenska. Medzi uchádzačmi boli študenti z univerzít v Žiline,

Trnave, Nitre, a z viacerých VŠ v Bratislave a Košiciach. Veľmi pozitívne ma prekvapila aj kvalita uchádzačov,“ uviedol riaditeľ INESS Richard Ľurana.

Celé štúdium prebieha v anglickom jazyku a vyučujúcimi budú svetoví profesori a experti vedení riaditeľmi špičkových amerických PPE programov prof. Michaelom Mungerom (Duke University) a prof. Petrom Boettkem (George Mason University). PPE program je možné vďaka usporiadaniu do troch trimestrov absolvovať v priebehu jedného roka.

CEVROINSTITUT
[vysoká škola]

NADÁCIA
TATRA BANKY

Aplikácia Tvoja cena štátu

Už ste vyskúšali našu mobilnú aplikáciu pre Android s názvom Tvoja cena štátu? Od jej spustenia si ju nainštalovalo už 500 používateľov.

Môžete si poomocou nej rýchlo a ľahko nechať vyrátať, koľko reálne odvádzate štátu na daniach a odvodoch. Aplikácia berie do úvahy nielen mzdu, ale aj vašu spotrebu.

Aplikáciu Tvoja cena štátu si môžete stiahnuť prostredníctvom oficiálnych stránok Google Play. Funguje na Androidoch 4.2 a vyšších.

Transatlantic Think Tank CEO Summit

Richard Ďurana z INESS bol pozvaný zúčastniť sa na podujatí, ktoré pre 15 vybraných riaditeľov think tankov z USA a Európy zorganizoval v kráľovskom meste Windsor v Anglicku americký Atlas Network.

Na intenzívnom dvojdnovom summite sa účastníci snažili identifikovať, pripraviť a rozvíjať stratégie pre „Magna Carta“ okamih súčasnosti, s cieľom presunúť moc od vysoko centralizovaného politického líderstva späť smerom k jednotlivcom. Za jeden z najväčších rizík bol považovaný nárast populizmu ako v USA, tak aj v Európe.

V tejto súvislosti sa účastníci podujatia boli pozrieť v Runnymede, kde pred 800 rokmi kráľ Ján podpísal s povstanuvšími normanskými barónmi Magna Cartu, prvú zmluvu podobného druhu v histórii západnej civilizácie, ktorá právne obmedzovala kráľovskú (dovtedy svojvoľnú) moc a donútila ho podriaďiť sa panstvu práva. Dodnes je v anglosaských krajinách oslavovaná a uctievaná (každý kráľ či kráľovná vrátane Alžbety II musí pri nástupe podpísať dodatok) ako prvý dokument v prospech obmedzenej vlády, osobných slobôd a rešpektu k súkromnému vlastníctvu.

INESS na Europe Liberty Forum

Richard Ďurana z INESS sa zúčastnil na prvej európskej edícii medzinárodnej konferencie Liberty Forum, ktorú v Londýne spoluorganizovali britský Institute of Economic Affairs s americkým Atlas Network. Zúčastnili sa na nej zástupcovia think tankov, akadémie či novinári z viac ako 40 krajín sveta.

Richard Ďurana bol panelistom v bloku Tajomstvá úspechu a prekážky, ktoré treba prekonať v "Think Tank CEOs Share Lessons Learned" spolu s Albertom Mingardim (Isti-

tuto Bruno Leoni, Taliansko); Lindou Whetstone (Network for a Free Society, Veľká Británia); Tarrenom Bragdonom (Foundation for Government Accountability, USA); a Markom Littlewoodom (Institute of Economic Affairs, Veľká Británia).

Potenciálnym partnerom tiež predstavil projekt Cena štátu pre replikáciu v ktorejkoľvek krajine a získal partnerov pre spustenie vôbec prvého Medzinárodného byrokratického dňa, ktorý iniciuje INESS.

INESS v Európskom parlamente

Dňa 25. júna sa v Európskom parlamente uskutočnila konferencia Sharing Economy: The View from the Visegrad Group, ktorú organizovala Asociácia pro mezinárodní otázky (AMO). Za INESS sa zúčastnil Róbert Chovanculiak.

Témou konferencie bola zdieľaná ekonomika v kontexte fungovania vnútorného trhu EÚ. Špecifickým cieľom bolo diskutovať vplyv zdieľanej ekonomiky v rámci krajín V4, aby bolo možné lepšie pochopiť jej dopad a vplyv na obyvateľov tohto regiónu. Analyzovali sa aj výhody a nevýhody rôznych reakcií vlád a verejných inštitúcií na príchod zdieľanej ekonomiky.

INESS na Letnej škole energetiky

Nadväzujúc na minuloročný úspech Slovenské elektrárne s partnermi pripravili 2. ročník Letnej školy energetiky. Konal sa v Mojmirovciach od 26. júna do 2. júla. Zúčastnilo sa ho vyše dvadsať talentovaných študentov z ôsmich krajín.

V programe mal zastúpenie aj INESS cez Martina Vlachynského, ktorý moderoval utorkový panel s názvom When is the right time for deregulation?

Rečníkmi boli:

- Martin Šik, Director of European Affairs Department, Energy Regulatory Office, Czech Republic
- Martin Kumpan, Executive Director, SE Pre-daj, Slovakia
- Ákos Beöthy, Research Associate, Regional Centre for Energy Policy Research, Hungary
- Jarosław Ziębiec, Director, Regulated Market Development Office, TGE, Poland

INESS na Promoting Tolerance 2016

Róbert Chovanculiak sa zúčastnil ako zástupca INESS na programe: Promoting Tolerance 2016 v hlavnom meste Gruzínska, Tbilisi.

Organizátormi podujatia boli Friedrich Naumann Foundation for Freedom (FNF) a American Jewish Committee (AJC). Tému diskusií boli spôsoby ako identifikovať a bojovať proti prejavom nenávisťi, xenofóbie a nacionalizmu, ktoré sa začínajú byť problémom na celom svete.

INESS na Think Tank Start Up Training

Róbert Chovanculiak sa zúčastnil ako zástupca INESS v litovskom Vilniuse na podujatí Think Tank Start Up Training.

Pod záštitou Atlas Network a Lithuanian Free Market Institute (LFMI) si vyše 20 účastníkov vymieňalo skúsenosti so šírením ekonomickej slobody, transparentnosti verejných financií a zlepšovaním podnikateľského prostredia krajín. Podujatia sa zúčastnili aj zvučné mena ako Joseph G. Lehman prezident the Mackinac Center for Public Policy z USA a Matthew Sinclair, senior konzultant v Europe Economics z Veľkej Británie.

je pravdepodobné, že tieto majú cenu elektriny zazmluvnenú na dlhšiu dobu dopredu. Naopak, v dlhšom období sa dá očakávať nárast hashrateu vzhľadom na inovácie a pokrok technológií, ktoré umožnia ťažiť bitcoiny za nižšej spotreby elektrickej energie.

Popri halvingu však na cenu bitcoinu vplývajú aj ďalšie faktory menej technického charakteru. Výsledok nedávneho britského referenda o (ne)zotrvaní v Európskej únii bol taktiež impulzom k rastu. A hoci život bitcoinu do určitej miery môžu sťažiť narastajúce regulačné tendencie v EÚ, politická situácia na druhej strane Atlantiku sa vyvíja skôr v prospech Bitcoinu nakoľko mnohí odborníci predpokladajú rast dopytu po kryptomenách v prípade víťazstva Donalda Trumpa v amerických prezidentských voľbách. No zatiaľ čo toto sú otázky budúcich mesiacov, faktom ostáva, že prvý halving v októbri 2012 nespôsobil výraznejšie problémy, a bitcoinový svet teraz s napätím odpočítava posledné hodiny do spomínaného zlomového momentu.

ANTI MARKET

Pozor na taxikára z Las Vegas

Tak nejako by sa mohla volať nová hollywoodska komédia. V skutočnosti však nejde o komédiu, ale skôr o thriller. Ktorý navyše napísal filmový scenárista, ale sám život a lokálna vláda v spomínanom Las Vegas.

Práve tam mali totiž dlhoročné problémy s taxikármi. Tí pravidelne klamali turistov a z letiska ich vozili zbytočne dlhými trasami, aby tak viac zarobili. Tento problém sa stal neúnosný a tak sa jedného dňa zástupcovia vlády rozhodli, že ho jednoducho vyriešia. Nakoniec to nebolo také ľahké. Posúďte sami:

Plán A: Policajné kontroly

V roku 2012 sa miestna vláda rozhodla zaviesť policajné kontroly taxikárov, ktoré mali kontrolovať, či sa Vás taxikár náhodou nesnažil obťažiť. Prvým okamžitým následkom bolo spomalenie premávky a horšie služby prepravy. Navyše však tento plán ani nefungoval. Ukázalo sa, že turisti boli počas ich dovolenky v Las Vegas príliš leniví na to, aby sa dostavili na miestny súd (úspešnosť

bola asi 5 %) a získali pár dolárov naspäť. Bez toho však kontroly stratili zmysel.

Plán B: Veľké informačné tabule

Lokálna vláda sa rozhodla na miestnom letisku vybudovať veľké informačné tabule. Každá obsahovala miestny zákon a výčíslenie správnych cien za všetky možné cesty, ktorými Vás taxikár mohol zobrať. Ak tak mal turista chuť sa začítať na niekoľko minút, mohol sa okrem znenia zákonov dozvedieť aj tarify. Avšak turisti mali často inú predstavu o začiatku ich dovolenky ako štúdium.

Zarážajúca je aj rýchlosť, ktorou boli (nakoniec nefunkčné) tabule nainštalované. Miestnej vláde to trvalo celé dva roky. Hlavným dôvodom bol fakt, že sa museli najskôr dohodnúť s miestnymi taxi-organizáciami, čo všetko (ne)bude napísané na tabuli.

Plán C: Keď nefunguje papier, skús Excel!

Tradičné spôsoby nepomohli a tak sa vláda rozhodla využiť pre svoje potreby revolúciu v moderných technológiách. Vytvorila špeciálny Excel so zoznamom neposlušných taxikárov a nahrala ho na web.

Asi nie je potrebné znova opakovať, že ani tento plán nevyšiel podľa predstáv. Ľudia si jednoducho pred dovolenkou z nejakého dôvodu neboli ochotní stiahnuť aktuálny zoznam taxikárov a uložiť si čísla ich licencií, aby si mohli správny taxík vo Vegas vybrať.

Plán D: Keď nefunguje Excel, skús PDF!

Miestna vláda sa tak rozhodla vytvoriť svoj vlastný hodnotiaci systém. Pozostával z jednoduchých troch krokov:

1. Vytlačíte si PDF s názvom „Vyhlásenie dobrovoľného svedka“

2. Vyplníte všetky potrebné kolónky doku-

mentu pod dohľadom notára

3. Pošlete ho poštou alebo faxom na miestne oddelenie

Potom stačí počas jazdy v taxíku si poznačiť meno vodiča, číslo jeho licencie, meno spoločnosti, ŠPZ auta a fyzický výzor. Následne, ak vás náhodou oklame, tak s vyplneným dokumentom navštívte notára. Jednoduché.

Plán E: Keď nepomôže software, tak skús hardware!

Tento plán sa ešte nerealizoval. Ale minulý rok už bol schválený pokus navrhnuť „postup“, ako by mal vyzeráť systém online sledovania pohybu všetkých taxikárov v Las Vegas. Očakávané náklady sú 6 miliónov dolárov ročne a zahŕňajú inštaláciu špeciálnych sledovacích zariadení do všetkých taxíkov. Asi netreba ďalší komentár.

Podnikateľské riešenie: hviezdíčky

Tento thriller však má svoj happy end. Problém v Las Vegas nakoniec vyriešil až Uber s jeho súkromnou reguláciou a vlastným reputačným mechanizmom. Stačilo umožniť ľuďom hodnotiť jazdcov klikom do mobilu. Jedna hviezdíčka = zlý šofér. Päť hviezdíčiek = dobrý. Nič zložité. Toto víťazstvo však trvalo len do momentu, kým nebol Uber v Las Vegas na tlak taxikárov zakázaný. Thriller sa tak dočkal druhého pokračovania, kde definitívne zvíťazil spotrebiteľ a Uber tak môže poskytovať služby už aj v Las Vegas.

INESS Audio - Patrick J. Michaels

INESS pripravil nový podcast s Dr. Patrickom J. Michaelsom, riaditeľom centra pre štúdium vedy v Cato Institute (USA), bývalým prezidentom Amerického združenia štátnych klimatológov a bývalým vedúcim Komisie

pre aplikovanú klimatológiu americkej meteorologickej spoločnosti. V rozhovore nám predstavil svoj náhľad na klimatické dáta a scenáre, ale aj na dôvody prevažujúceho sklonu k pesimizmu u väčšiny klimatológov.

Dr. Michaels navštívil Bratislavu na pozvanie Konzervatívneho inštitútu M.R. Štefánika.

Podcast si môžete vypočuť na adrese iness.sk/audio, na našom YouTube kanály, alebo cez iTunes (vyhľadajte INESS Podcast).

INESS Publikácie & Policy Notes

Elektrická daň Táto publikácia s názvom Elektrická daň a podtitulom Zásahy štátu ovplyvňujúce ceny elektriny na Slovensku zavádza pojem pomyselné dane, ktorá vyčísluje náklady verejných politík, ktoré sa prenášajú do účtov spotrebiteľov elektriny. Obsahuje rozbor koncových cien elektriny, ako aj sadu odporúčaní pre energetickú politiku.

Nezamestnanosť - systémový problém slovenského hospodárstva Autori sa zamerali na prekážky, ktorým čelia dlhodobo nezamestnaní uchádzači o prácu s nízkou kvalifikáciou.

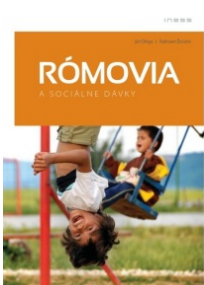
Aj pomocou prieskumu sa autori snažili verifikovať, ktoré opatrenia na trhu práce predstavujú najväčšie prekážky v tvorbe nových pracovných miest pre tieto skupiny.

Gastrolístky ujedajú zamestnancom z obeda. Publikácia rozoberá problematiku gastrolístkov a gastrofiriem, ktoré ich ponúkajú do obehu. Analýza vyslovuje dve kľúčové otázky: prečo majú slovenskí zamestnanci platiť vyše 6% maržu za službu niekoľkým gastrofirmám, a prečo slovenskí zákonodarcovia nie sú ochotní umožniť zvýšenie čistej mzdy zamestnancom vyplácaním príspevku na stravu rovno do výplaty?

Publikácia s názvom **Dôchodky v politickom ohrození** a podtitulom *Udržateľnosť prvého piliera* analyzuje fiškálnu udržateľnosť prvého piliera. Konštatujeme, že technicky je možné nastaviť I. pilier tak, aby bol financovateľný z odvodov aj pri razantnej zmene demografie krajiny.

Publikácia **Rómovia a sociálne dávky** vyvracia rozšírené presvedčenie o tom, že pracujúca majorita žije zo svojich daní najmä mnohopočetné rómske rodiny poberajúce sociálne dávky. Publikácia detailne rozoberá smerovanie rôznych sociálnych dávok v spoločnosti. Súčasťou je aj webová stránka iness.sk/mytus.

Minimálna mzda – účinný nástroj na zvyšovanie nezamestnanosti. Cieľom zvyšovania minimálnej mzdy je znižovanie chudoby a zvyšovanie sociálneho štandardu pracujúcich. INESS pri tejto príležitosti vypracoval publikáciu Minimálna mzda – účinný nástroj zvyšovania nezamestnanosti, ktorá sa zaoberá závermi dlhodobého výskumu vplyvu minimálnej mzdy na trh práce, rovnako ako analýzou slovenských dát.

INESS Knihy

MARTIN ŠTEFUNKO: EKONÓMIA SLOBODY

E-kniha popisuje základné myšlienky rakúskej školy ekonómie a ich aplikácie. Rakúska škola dávno pred kolapsom komunizmu popisala problémy socialistického ekonomického plánovania a jej dnešní predstavitelia úspešne predpovedali finančnú krízu.

JURAJ KARPIŠ: EKONOMICKÝ VÝZNAM ZLATA AKO KOMODITY S MONETÁRNYM DOPYTOM

Prečo rástla cena zlata posledné desaťročie? Možno považovať zlato za peniaze? Je zlato v bubline? Odpovede aj na tieto otázky hľadáme v publikácii Ekonomický význam zlata ako komodity s monetárnym dopytom.

Kniha **Zlé peniaze** od autora **Juraja Karpiša** hľadá príčiny a opisuje priebeh krízy. Odpovedá na otázku, prečo sa ešte neskončila. Je písaná pre verejnosť s cieľom vysvetliť krízové ekonomické javy alternatívnym spôsobom. Súčasťou tohto sprievodcu krízou je popis dosahov krízy na životy bežných ľudí a príklady, ako sa s nimi možno vyrovnávať.

Kniha sa už krátko po vydaní stala bestsellerom. Môžete si ju zakúpiť cez stránku zlepeniaze.eu, prípadne vo vašom kníhkupectve.

PHILIPP BAGUS: TRAGÉDIA EURA

Politický projekt euro má vážne problémy. Zdá sa, že Friedmanova kliatba sa začala naplňovať. Bestseller nemeckého ekonóma Phillipa Bagusa v slovenskom vydaní TRIM Broker a INESS.

Všetky publikácie a Policy Notes si môžete zdarma stiahnuť na stránke iness.sk v sekcii Publikácie.

Knihy je možné zakúpiť osobne v kancelárii INESS (okrem e-knží) alebo na dobierku objednávkou cez sekcii Knihy na stránke iness.sk.